

Bolnišnica na konju

Klinična bolnišnica v Nišu ustvarja 23 milijonov novih dinarjev dohodka. Ima kapaciteto 1200 postelj. V njej je zaposlenih 865 delavcev. Od tega 130 zdravnikov-specialistov in na specializaciji. V bolnišnici dela 50 univerzitetnih profesorjev, docentov in asistentov. V letu 1968 so njene sodelavci izdali 300 znanstvenih publikacij. Letno se v njej zdravi okoli 30.000 bolnikov a blizu 200.000 oseb zahteva specialistične preglede in ugotovitve.

Osební dohodek zdravnika specialista se je zvišal od 1600 na 1800 do 1900 dinarjev.

Politika ekspres — 30. 1. 1969

Nerazumljivo protislovje

Medtem, ko je uvoz premaznih sredstev na jugoslovanski trg do celja sproščen, pa je domači industriji ob kontroli cen, ki velja za večino proizvodov, močno otežkočen uvoz reprodukcijskih materialov. Ves reprodukcijski material, tudi tisti, ki ga domača bazična industrija ne izdeluje, je namreč uvrščen v blagovne oziroma devizne režime, ki možnosti uvoza močno omejujejo, hkrati pa vpliva na zvišanje cen.

Gospodarski vestnik — 31. 1. 1969

Vsako uro požar

Na skupščini združenja poklicnih gasilcev v Beogradu ugotavljajo, da je vsakoletna škoda, povzročena od požarov, vse večja in da gospodarske in druge delovne organizacije ne posvečajo dovolj pozornosti ukrepom za zaščito pred požari. Na skupščini so tudi povedali, da izbruhne v Jugoslaviji vsako uro požar. V zadnjih desetih letih je ogenj uničil za 2,5 milijarde dinarjev imovine. Ta denar bi zadostoval za zgraditev moderne mesta s 120.000 prebivalci. Zaradi požarov v letu 1967 je bilo za 43 odst. več škoda kot leta 1966.

Večer — 1. 2. 1969

Problemi upokojenih borcev

Problemi borcev postajajo bolj problem upokojenih borcev, ker prihaja v zadnjih letih do njihovega množičnega upokojevanja. Tako je od skupno 138.368 upokojenih udeležencev NOV bilo v 20 letih po osvoboditvi upokojenih 94.215, a v treh letih, od 1. I. 1965 do konca leta 1967 pa 44.153.

4. jul — 4. II. 1969

120.000 novih avtomobilov

Po ocenitvah predlagateljev se bomo letos nekoliko hitreje motorizirali kot v letu 1968, ko so na našem tržišču prodali okoli 111.000 osebnih avtomobilov. V letu 1969 pričakujejo, da bo naše tržišče sprejelo približno 120 tisoč novih avtomobilov, in to 90 tisoč domačih in okoli 30 tisoč uvoženih. Po programu domačih proizvajalcev bo dobavila »Crvena zastava« približno 71 tisoč, »Prestis« 8 tisoč, »Tomoš« 5000 in Novo mesto približno 6000 avtomobilov.

Borba — 5. II. 1969

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUSTERSIČ

ODGOVORNI UREDNIK
ČRTOMIR SINKOVEC

LETO VII
12. II. 1969
ŠTEV. 6

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Anketa o nosilcih partizanskega spominskega znaka 1941

V zadnjem času je bilo večkrat slišati ugotovitve, da nimamo zadovoljive evidence o razmerah, v kakršnih živijo nosilci »Partizanskega spominskega znaka 1941«. Morda je bil prav to razlog, da je republiški sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo SR Slovenije razpisal posebno anketo, na podlagi katere naj bi zbrali vse potrebne podatke o nosilcih spomenice 1941.

Anketo so izvedli upravni organi za vprašanja invalidov in borcev pri občinskih skuščinah. Celotno zbrano gradivo pa sta skupaj z drugim v to področje spadajočim gradivom temeljito obdelali Sonja Omanen in Anica Sustersič, študentki Višje šole za socialne delavce, v svoji diplomski nalogi. Naj iz tega res vzorno obdelanega diplomskega gradiva navedemo nekatere ugotovitve.

V Sloveniji je bilo podeljenih 1811 partizanskih spominskih znakov 1941. Po nepopolnih podatkih je do leta 1968 umrlo 153 njihovih nosilcev. V anketi pa je sodelovalo le 1125 nosilcev spomenice. Toda ne glede na to, da jih je v anketi sodelovalo le približno 70 odst., je mogoče iz ugotovitev, zbranih s to anketo, sklepati, da je povsem jasno osvetlila razmere, v kakršnih živijo nosilci partizanskega spominskega znaka 1941.

Od 1125 izpolnjenih anketnih listov so jih 940 izpolnili moški in 185 ženske. Poprečna starost udeležencev ankete je 53 let, največ pa jih je starih od 40 do 64 let.

Večina anketirancev, in sicer 79,82 odstotka, je že upokojenih, 19,47 odstotka jih je še v rednem delovnem razmerju, 0,64 odstotka je kmetov in le eden je obrtnik.

Med poročenimi je 58,58 odst.

družin s tremi ali štirimi družinskimi člani.

Med spomeničarji je precej takih, ki ne živijo v primernih gmočnih razmerah, nekaj jih je med njimi, katerih gmočne razmere so zelo slabe. Da pa so vmes tudi taki, ki imajo res lepe dohodeke, nam pojasnjujejo ugotovitve iz ankete:

Med 1125 anketiranimi je 5,42 odst. nosilcev partizanskega spominskega znaka 1941, katerih mesečni dohodki ne presegajo 750 dinarjev, a 5,33 odstotka jih je takih, ki prejema mesečno nad 2350 dinarjev. Nekoliko jasnejši pregled njihovih osebnih dohodkov nam pokažejo naslednji podatki:

14,40 odstotka jih prejema mesečno od 750 do 950 dinarjev;

21 odstotkov jih ima osebne dohodeke od 950 do 1150 dinarjev 15,50 odstotka je takih, katerih osebni mesečni dohodki znašajo 1155 do 1350 dinarjev.

Med viri dohodkov so v anketi navedeni pokojnina, invalidnina, priznavalnina, dodatek za borce, honorarno delo itd. Med 898 upokojenimi nosilci spomenice 1941 jih 339 prejema priznavalino, 84 jih dela honorarno, 35 se jih ukvarja s kmetijstvom in 42 z obrtno dejavnostjo.

Da tudi stanovanjske zadeve nosilcev spomenice niso povsem urejene, nam povedo tile podatki: primerna stanovanja jih ima 33,69 odstotkov, neprimerna po 8 odst. Takih, ki so brez stanovanja in stanujejo pri sorodnikih je 0,62 odstotka. Seveda je med njimi tudi 31,37 odstotka takih, ki imajo lastne hiše ali lastno stanovanje. Vsi drugi pa imajo od eno do več sobna stanovanja.

Od vseh ugotovitev, do katerih je prišla anketa, je vsekakor najhujša tista o zdravstvenem stanju nosilcev partizanskega spominskega znaka 1941. Med vsemi jih je samo 2,89 odst. zdravih. Bolnih na srcu jih je 9,40, živčno bolnih 16,60, revmatičnih 21,79, bolnih na pljučih 3,92, a druge bolezni jih ima 41,72 odstotka. K temu je treba še pripomniti, da 3,34 odstotka anketirancev ni odgovorila na to vprašanje; ne gre pa prezreti ugotovitev, da je 50,93 odstotka anketiranih pod stalnim zdravniškim nadzorstvom.

Vse to pa večine anketirancev ne ovira, da se ne bi udeleževali na družbeno-političnem področju. Saj jih je 76,44 odstotka aktivnih družbeno-političnih delavcev, a le 17,70 odstotka jih ne more več delati zaradi bolezni, bolehnosti ali starosti.

Naglasiti je sicer treba, da pri tej anketi ni šlo samo za zbiranje navedenih statističnih podatkov, toda prav ti najizraziteje utemeljujejo vse navedbe o razmerah, v katerih živijo nosilci partizanskega spominskega znaka 1941. Toda ker smo se že toliko zadržali ob številkah, se ob koncu ustavimo še ob najvažnejših predlogih anketirancev:

Bolnim naj bi omogočili vsakoletno zdravljenje v raznih zdraviliščih; vse sposobne naj bi zaposlili oziroma prekvalificirali in jim nato zagotovili zaposlitev. Za vse spomeničarje naj bi uvedli redne letne zdravniške preglede. Med nadaljnje njihove predloge sodijo tudi tile:

Vozne olajšave naj bi ukinili in nadomestili z izplačilom primernih denarnih zneskov, letni dodatek pa naj bi zvišali. Tisti,

katerih otroci se šolajo, so predlagali tudi, naj bi le-tim zagotovili redno štipendiranje.

Spričo tega, da je anketa izvedena in res temeljito in zelo skrbno obdelana, bo treba čimprej urediti tudi tekočo evidenco nosilcev partizanskega spominskega znaka 1941, kajti le na ta način bo mogoče ustreči namenu, zaradi katerega je bila anketa izvedena.

V. M.

Tito o tisku

Tisk se ne bi smel zapirati v svoj krog in se frontalno postavljati zoper politike in druge odgovorne ljudi. Ni treba, da bi bil neki organ, ki bi v vsem podpiral vlado. Vendar pa mora biti konstruktiven dejavnik v našem notranjem razvoju. Kritizira naj namreč, kadar je to umestno, vendar naj piše tudi o pozitivnih stvareh. Premalo populariziramo tisto, kar je pri nas pozitivno. To nam oponašajo tudi zunaj. Več govorimo o naših težavah. Takšno naše pisanje pa izkoriščajo tisti, ki nam ne želijo dobro. Sklajujejo se na tako pisanje in govore, da pri nas ni nič dobrega, češ če bi bilo kaj dobrega, bi to sami poudarjali. Zato mislim, da je treba v tem najti mero in v tem pogledu moramo biti enakopravni.

Iz govora predsednika Tita v beograjski »Politiki«

Obračamo se na predvojne revolucionarje

Dvajsetega aprila letos bo minilo 50 let, odkar so se delegati socialističnih strank Jugoslavije zbrali v Beogradu na kongresu in ustanovili enotno Socialistično partijo (komunistov). Kasneje, na Vukovarskem kongresu, se je ta partija preimenovala v komunistično partijo Jugoslavije, po osvoboditvi pa je v novih okoliščinah prerasla v Zvezo komunistov Jugoslavije.

Letos torej praznujemo petdesetletnico naše ZKJ.

Spodobi se, da dostojno proslavimo jubilej organizacije, ki je znala prisluhniti željam jugoslovanskega ljudstva in ga v najusodnejših trenutkih zgodovine popeljati v boj za nacionalno in socialno osvoboditev.

Na seji odbora za proslavo tega jubileja, ki je bila prejšnji teden v Beogradu, je tovariš Tito med drugim dejal, da bi se morali naši ljudje, zlasti mlada generacija ob tej proslavi čimbolj seznaniti z zgodovino naše partije, z vlogo, ki jo je odigrala v vseh obdobjih svojega delovanja. To leto naj bi torej minilo v znamenju najširšega seznanjanja z zgodovino naše ZKJ.

V tem smislu se vključuje v proslavljanje 50-letnice ZKJ tudi naš list. Bralci so lahko že opazili, da je uredništvo

ubralo to pot že v začetku leta. Ko smo začeli objavljati prispevek o gorenjskem revolucionarju Azmanu; v zadnji številki pa smo objavili članek o Mirku Weinbergerju.

Resnici na ljubo moramo priznati, da imamo v naših predelih veliko gradiva o delovanju partije med drugo svetovno vojno zelo malo pa o njenem predvojnem delovanju. To ni pravzaprav nič čudnega, kajti spomini na medvojno obdobje so še kolikor toliko sveži, večina udeležencev NOV je še živih, medtem ko mnogih starih revolucionarjev ni več ali pa jim je spomin že opešal.

Toda še vedno jih je precej, ki se dogodkov med prvo in drugo svetovno vojno dobro spominjajo in ki bi lahko kaj napisali za naš list. In prav na te tovariše se obračamo s prošnjo, da nam pomagajo oziroma sodelujejo z nami pri proslavljanju jubileja naše Zveze komunistov. Prosimo jih, da opišejo posamezne dogodke iz boja delavskega razreda, kakor so jih sami doživeli, zlasti tiste, o katerih je bilo doslej napisanega malo oziroma premalo. Spomnijo pa naj se tudi svojih sodrugov — revolucionarjev, ki jih ni več med nami in ki zaslužijo, da mlajša generacija spozna njihovo revolucionarno delo in življenjsko pot.

Taki prispevki bodo dobrodošli!

Ob osnutku statuta ZZROP

O predlogu za oddajitev združenj rezervnih oficirjev in podoficirjev iz sestava ZVB NOV Jugoslavije smo že poročali. V zvezi tem smo pisali, da bo članstvo združenj rezervnih oficirjev in podoficirjev samo odločalo ali je za ustanovitev posebne lastne organizacije ali pa želi še nadalje ostati v sestavi Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne. Dokončno pa bo o tem sklepala skupščina ZVB NOV Jugoslavije, ki bo junija letos v Skopju.

Spričo vsega tega je posebna komisija v Beogradu sestavila osnutek statuta Zveze združenj rezervnih oficirjev in podoficirjev, ki ga bodo sprejeli v primeru, če se članstvo odloči in če nato skupščina ZVB NOV sklene ustanoviti posebno organizacijo ZZROP.

Na 6. strani našega lista pričujemo osnutek omenjenega statuta, da bodo rezervni oficirji in podoficirji razpravljali tudi o njem, povedali svoja mnenja, oziroma predlagali razne spremembe in dopolnitve.

Dogodki tedna

Glasiło romunske KP »Scintea« je objavilo obširno poročilo o zaključku obiska predsednika Tita v Romuniji in celotno besedilo skupnega poročila. V poročilu je poudarjena želja obeh predsednikov po nadaljnjem razvoju prijateljskih odnosov med obema državama.

Predsednik zveznega izvršnega sveta Mika Špiljak se je na povabilo predsednika madžarske vlade Jenőja Focka mudil na večdnevni neuradni obiski na Madžarskem. S predstavniki SR Madžarske se je pogovarjal o odnosih med Jugoslavijo in Madžarsko in nekaterih drugih vprašanjih, ki zanimajo obe državi.

V Beogradu je bila 12. seja CK ZK Jugoslavije, ki ji je predsedoval Josip Broz Tito. Na dnevnem redu so imeli dokumente za razpravo pred IX. kongresom ZKJ, ki jih bodo dali v javno razpravo. Ti dokumenti se nanašajo na nadaljnjo izgradnjo političnega sistema, na razvoj zveze komunistov, na zdravstvo in socialno politiko ter visokega šolstva in znanstvenih dejavnosti na samoupravnih osnovah. Na seji so obravnavali tudi koncepte o reorganizaciji zveze komunistov v JLA in imenovali člane komisije, ki bo pripravila kongresno resolucijo o notranjem razvoju. Komite je ustanovil tudi sklad za znanstveno dejavnost in publicistiko v Zvezi komunistov Jugoslavije.

Izvršni odbor republiške konference SZDL je na svoji seji sprejel volilni pravilnik SZDL Slovenije. Ta dokument bo izvršni odbor predložil v potrditev republiški konferenci SZDL, ki se bo sestala na sejo predvidoma 20. februarja. Volilni pravilnik določa v prvem delu splošna politična načela oziroma izhodišča za delovanje SZDL v volilni akciji, v drugem delu pa postopke in metode tega delovanja. Drugi del naše seje je izvršni odbor posvetil oceni dosedanjega poteka priprav na volitve.

Pod predsedstvom Josipa Broza Tita je bila v Beogradu prva seja odbora za proslavo 50-letnice Zveze komunistov Jugoslavije. Na seji so sprejeli poročilo o delu delovne skupine odbora za proslavo in besedilo razglaš CK ZKJ, ki ga bodo izdali ob tej proslavi. O razvoju ZK v 50 letih je govoril Josip Broz Tito.

V športni palači v Bologni se je začel 12. kongres KP Italije. Na kongresu, ki bo predvidoma trajal teden dni, se je zbralo blizu tisoč delegatov in kakih 4000 domačih in tujih gostov. Kongresa so se udeležile številne delegacije komunističnih in delavskih partij — vabilo sta zavrnili le albanska in kitajska partija. Kongresa se je udeležila tudi delegacija ZK Jugoslavije, ki jo vodi član predsedstva centralnega komiteja ZKJ Edvard Kardelj. Referat, ki ga je imel generalni sekretar KP Italije Luigi Longo, nosi naslov »KPI pred novimi problemi boja za demokracijo in socializem v Italiji ter pred novimi problemi proletarskega internacionalizma«.

Palestinski nacionalni svet je na zaprti seji sklenil, da bo ustanovil enotno vojaško poveljstvo organizacij odporiških gibanj, zastopanih na sedanjih zasedanjih. Glavna naloga poveljstva, ki se bo imenovalo »poveljstvo komandosov«, bo, ustvariti v čim krajšem času popolno enotnost raznih organizacij odporiških gibanj.

Izraelska vlada je na tajnem sestanku boja sklenila, da uvrsti in razširi meje Izraela. To so sklenili kljub temu, da bo to pomenilo še manj možnosti za mirno rešitev krize na Bližnjem vzhodu. Izraelska vlada je pripravila tudi načrt, po katerem bo do konca leta zgradila 20 stalnih, utrjenih naselij na zasedenem ozemlju na zahodni obali reke Jordan, na ostalih zasedenih področjih pa bi v skladu z načrtom podpredsednika vlade Yigala Allona, po katerem naj bi Izrael zgradil vzdolž reke Jordan »varnostni pas«, širok od 16 do 24 kilometrov.

Odposlanec OZN na Bližnjem vzhodu Gunnar Jarring je na sedežu OZN razpravljal o pripravah za sestanek štirih velikih sil o Bližnjem vzhodu. Diplomatski krogi menijo, da bo do prvega srečanja predstavnikov ZDA, ZSSR, Francije in Velike Britanije prišlo predvidoma prihodnji teden. Jarring je imel v zadnjem času stike s predstavniki štirih velikih sil in veleposlaniki neposredno zainteresiranih strani. Tudi generalni sekretar OZN U Thant skuša poskati miroljubno ureditev za Bližnji vzhod in tako preprečiti nov požar na tem področju.

Tudi ameriški nacionalni varnostni svet je imel pod predstvom predsednika Nixona daljše posvetovanje o nevarnem položaju na Bližnjem vzhodu. Objavili sicer niso nobenih sklepov, vendar so namignili, da bodo ZDA v kratkem podprle mirovna prizadevanja velikih sil.

V Dar es Salamu je bil nedavno ubit predsednik nacionalno osvobodilne fronte Mozambika dr. Eduardo Modlane. Ubila ga je tempirana bomba, podtaknjena pod njegovo delovno mizo. Vila na morski obali nekaj kilometrov od Dar es Salama, kjer se je to zgodilo, je last Američanke Betty King, ki v trenutku eksplozije ni bila doma. Odsotna je bila tudi Modlanova žena, prav tako Američanka. Podrobnosti o uboju niso sporočili, marveč samo to, da je Modlane umrl takoj po eksploziji. Organizacija osvobodilne fronte, ki jo je vodil Modlane, je štela kakih osem tisoč borcev in je na severu Mozambika delala Portugalcem velike preglavice.

Predstavniki poljskega parlamenta za zdravstvo je sporočil, da je doslej zbolelo na Poljskem zaradi gripe okrog milijon ljudi. Imeli pa so samo trideset smrtnih primerov, kar je malo v primerjavi z epidemijami gripe v letih 1957-1959 in 1962, ko je umrlo zaradi gripe na stotine ljudi. Samo v Varšavi je obbolelo za gripo 319.000 ljudi. Zdravniki domnevajo, da bo epidemija hongkonške gripe prišla v naše kraje sredi tega meseca.

Vodstvo kubanskih »komitejev za obrambo revolucije« je obnovilo dekret o »izredni budnosti«, da bi pri »korenini preprečili vsako sabotažo in delovanje kontrarevolucije v deželi«. Obdobje »izredne pozornosti« naj bi trajalo do srede marca. Prvič se je zgodilo, da vodstvo »komitejev za obrambo revolucije«, ki sicer usklajuje delo okrog 2,5 milijona oboroženih članov, obnavlja ukrepe »izredne budnosti«, ki so podobni splošnemu alarmu oziroma obsednemu stanju. V zadnjih letih so kubanske oblasti večkrat razglašale obsedno stanje ali začasne alarme spričo neposredne nevarnosti diverzij ali invazij iz tujine. Tokrat pa so ukrepi izredne pozornosti »usmerjeni k notranjemu utrjevanju«.

Spričo nenehnih nemirov v Pakistanu je predsednik pakistanske vlade Ajub Kan izjavil, da se bo kmalu sešel z voditelji opozicije in z njimi razpravljati o njihovih političnih zahtevah. Razen tega je obdolžil »sovražnike države«, da so odgovorni za nered. Medtem pa so prokrajški politiki in študentski komiteji zavrnili poziv predsednika Ajuba Kana za sestanek. Neredi se nadaljujejo, opozicija zahteva odstop Ajuba Kana. V zadnjih dveh tednih je v spopadu s policijo in vojaštvom izgubilo življenje 38 ljudi.

Na tretji plenarni seji četverne konference o Vietnamu v Parizu je vodja delegacije narodnoosvobodilne fronte Tran Buu Kiem odločno zahteval, da sedanjo saigonsko administracijo zamenjajo z vlado za obnovitev miru. Poudaril je, da pariška konferenca ne more napredovati, dokler so na krmilu Thieu Ky in Huong. Južnovietnamsko prebivalstvo zahteva ustanovitev vlade, ki naj bi z osvobodilno fronto razpravljala o vzpostavitvi miru, neodvisnosti in nevtralnosti v Južnem Vietnamu.

SREČANJE BORCEV XIV. DIVIZIJE

Na svidenje v Velenju!

V ljubljanskem domu JLA je bilo v soboto prisrčno srečanje borcev 14. divizije. Zbrani borci in borke so z navdušenjem pozdravili v svoji sredi predsednika RO ZZB NOV Slovenije Franca Leskoška-Luko, generalnega polkovnika Franca Poglajena-Kranjca, ki je bil med pohodom Štirinajste komandant IV. operativne cone, pozneje pa komandant 14. divizije in starega Tomšičevca generalnega podpolkovnika Franca Tavčarja-Roka ter predstavnike občin, ki so podelile domicil Tomšičevi, Šercerjevi in Bračičevi brigadi. Ob tej priložnosti je govoril nekdanji politkomisar Šercerjeve brigade polkovnik Miha Butara-Aleks, za tem je nastopil partizanski kulturnik Igor (bralci »TV-15« ga spoznavajo kot Črnogledega humorista), za dobro voljo pa sta poskrbela tudi ansambla iz enote JLA »Toneta Tomšiča« in ansambel doma JLA.

Tovariš Aleks je v svojem govoru med drugim dejal: »Nocoj šnje srečanje je toliko pomembnejše, ker sovpada s potekom četrto stoletja, odkar smo se po nalogu osrednjega slovenskega vojaškega in političnega vodstva podali na pot na Štajersko ter po enomesečnem pohodu preko ozemlja bratske Hrvatske prispeli na štajerska tla ter skupaj s štajerskim ljudstvom in štajerskimi partizani začeli boj za osvoboditev te slovenske dežele: »Kljub velikim žrtvam — saj je med pohodom padlo, bilo ujetih ali pogrešanih 367 naših soborcev in sobork, 261 pa jih je bilo ob koncu pohoda po bolnicah pri štajerskih ali koroških kmetih — nemški okupator divizije ni mogel uničiti, ni mogel slaviti zmage.«

Pohod Štirinajste in njeni boji so imeli v zavesti slovenskega par-

tizana med vojno posebno mesto. Po vojni je postala legenda o junaškem boju in nečloveškem naporu Štirinajste — ljudska last.

Ta naša srečanja so in bodo ostala doživetja za vse nas. Ali je kaj lepšega kakor vsaj enkrat na leto se srečati s tovarišico ali tovarišem, s katerim smo med NOB pri postavljanju temeljev naše družbene ureditve delili vse dobro in zlo. Mislim, da ni! O tem priča pripravljenost vsakega izmed nas za samofinanciranje takšnih srečanj, tudi tistih, katerih gnotno stanje ni najboljše, ali pa je udeležba zaradi oddaljenosti dražja. Ganljive so vsebine pism, ki jih iz leta v leto dobivamo pred srečanjem: »Ne sneg, ne dež, nas ne bo zadržal. Le smrt lahko prepreči naš prihod!« — so pisali tovariši iz Loškega potoka.

Kako veličastno zvenijo te besede! Ali ni to odziv na klic: »V zbor!«, kjer bomo sprejeli nove naloge, če bo to domovini potrebno. Ali ni to odmev jurišev pred 25 leti? Vezl, ustvarjene pod

tako težkimi pogoji, kot je bil naš pohod in vdor na Štajersko in v NOB nasploh, so čvrste. Le redki so tisti, ki iz njih hote izpadajo.

Na žalost pa tudi smrt iz leta v leto kosi v naših vrstah. Padlim v boju se iz leta v leto pridružujejo novi... Zatem so počastili spomin preminulih z enominutnim molkom, govornik pa se je še zahvalil za vsakoletna tradicionalna srečanja predvsem tovarišcem Zori Saksida in Majdi Ilaš (z občinskega odbora ZZB Ljubljana-Center), svoj govor pa je Aleks sklenil z besedami:

»Kot je znano, bo v letošnjem letu, 27. aprila, v Velenju osrednja proslava na Slovenskem pod nazivom »ŠTAJERSKA IN KOROŠKA V REVOLUCIJI«. V proslavo in srečanje štajerskih in koroških partizanov bomo vključeni tudi pripadniki 14. divizije. Podrobna pojasnila in napotila bodo objavile občinske in krajevne organizacije ZZB. Tovariši, na svidenje 27. aprila v Velenju!«

Stane Škrabar ml.

Ob 25-letnici zasedanja prvega slovenskega parlamenta v Črnomlju

Dne 19. februarja letos bo preteklo 25 let, kar je začelo v Črnomlju z delom I. zasedanje Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta, izvoljenega na Zboru odposlancev slovenskega naroda v Kočevju oktobra 1943.

Medtem ko je bil kočevski zbor predvsem politična manifestacija enotnosti Slovencev in njihove volje za boj do popolne osvoboditve, pomeni zasedanje SNOS že naslednji korak v ušvarjanju naše državnosti. Ukvarjalo se je za razliko od kočevskega zbora predvsem s praktičnimi vprašanji, ki naj bi urejala nadaljni tok razvoja ljudske oblasti in slovenske državnosti v okviru Jugoslavije. Tako je med drugim SNOS v Črnomlju sprejel sklep o poslovniku, deklaracijo po potrditvi dela slovenske delegacije na II. zasedanju AVNOJ v Jajcu, sklep o ustanovitvi nacionalnega komiteja narodne osvoboditve Slovenije, sklep o volitvah, o izdaji plačilnih bonov in o vključitvi organov oblasti v Slovenskem Primorju in Istri v slovensko skupnost. V spomin na ta zgodovinski dan bo letos 19. februarja ob

11. uri v dvorani prosvetnega doma v Črnomlju, prav tam, kjer je bilo zasedanje SNOS pred četrto stoletja, skromna proslava. Začel jo bo Partizanski invalidski pevski zbor, ki bo prav tako letos praznoval četrtoletnico svoje ustanovitve. Poleg preživelih članov SNOS iz leta 1944, ki jih je 90 od 120, se bodo svečanosti udeležile delegacije skupščine SR Slovenije, izvršnega sveta, člani sveta federacije, JLA, delegaciji občinskih skupščin Črnomelj in Metlika ter delegacije družbenopolitičnih organizacij. Razen tega bodo povabljeni tudi predstavniki znanosti in umetnosti. Govoril bo podpredsednik skupščine SR Slovenije dr. Jože Brilej. Proslave se bo udeležilo tudi 60 dijakov gimnazije iz Metlike in Črnomlja pod vodstvom profesorjev. Po govoru bo pel invalidski pevski zbor, nato pa bo predsednik črnomaljske občinske skupščine priredil za goste sprejem v avli dijaškega doma v Črnomlju.

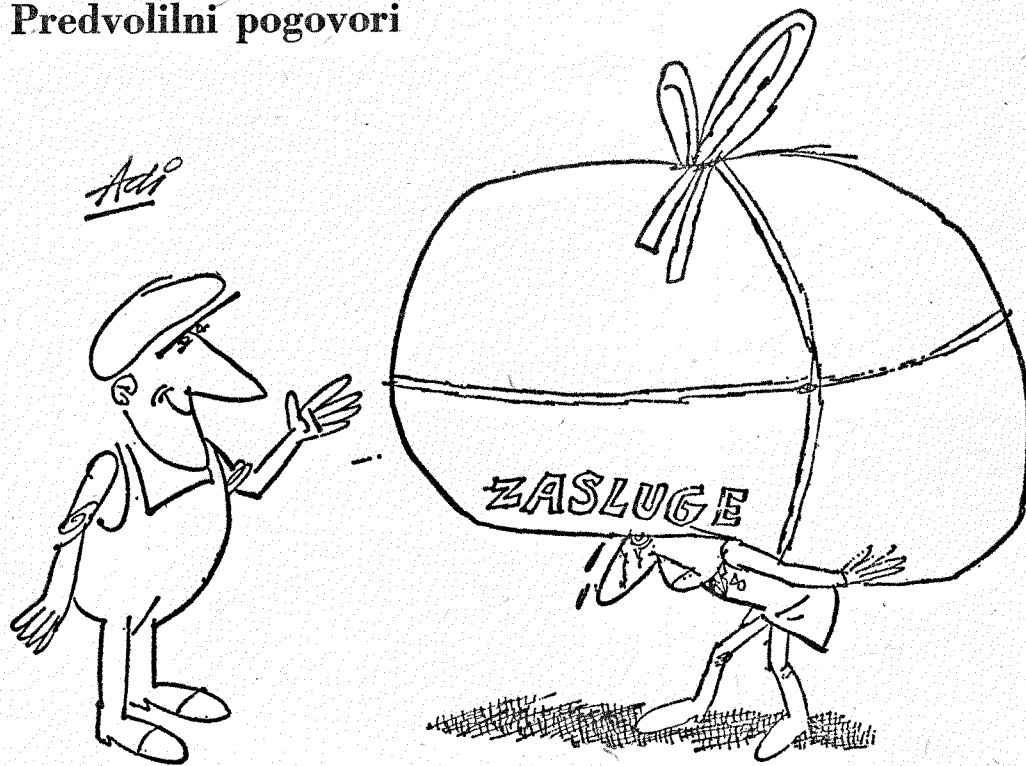
Istega dne ob 16. uri bo invalidski pevski zbor priredil koncert v dvorani prosvetnega doma.

Polovica daljnogleda

Dne 26. decembra leta 1941 so bile hude borbe med partizani in Nemci na Pasji ravni. Nemški vojak je z daljnogledom opazoval partizanske položaje. Toda partizan, Hrvat Brico, ga je vzel na muho, pomeril in sprožil. Zadel je točno v cev daljnogleda. Nemec je padel, daljnogled pa je ostal v snegu. Spomladi, ko je sneg skopnel, ga je nek domačin našel in dal odžagati prestreljeni del. Po osvoboditvi je zvedel zanj Gašper Dolinar, ga poiskal, Justin Dolinar pa ga je izročil škofjeloškemu muzeju.

Izposojena karikatura

Predvolilni pogovori

— Vidimo, koliko imaš — pogledajmo še, kaj znaš!

(»Vjesnik u srijedu«)

Besede naših dopisnikov

Škofjeloški deveti februar

Vsako leto, na dan 9. februarja, se Škofja Loka zavije v črno, utihne in se pod bližnjim hribom Kamnitnikom pokloni spominu nepozabnega dne 1944. leta.

Takrat, 9. februarja 1944, so Nemci postrelili 50 talcev. To je bil eden izmed najhujših okupatorjevih zločinov nad mirnim prebivalstvom.

Začelo se je že 8. februarja. Nemci so začeli ljudi vse vprek aretirati. Tisti dan so nedaleč iz Stare Loke v tako imenovanem Vešterjevem mlinu obkolili in požgali partizansko tehniko. Zgoreli so štirje tovariši: ing. Beno Andrvold, Pavel Gosar, Matevž Marčič in tovarišica Silva Janša.

Naslednji dan pa so izmed aretiranih izbrali 50 talcev. Med njimi je bilo nekaj zajetih borcev in aktivistov, največ pa navadnih somišljenikov OF iz Škofje Loke in iz obeh dolin. Ljudje so z grozo poslušali streljanje zadaj za hribom. Mrtve so Nemci pripeljali v mesto in vse okrvavljene razmetali kar po cesti v ogled in svarilo.

V spomin na ta črni dan je vsako leto primerna komemoracija pod Kamnitnikom, kjer je tem žrtvam postavljen spomenik. Ob letošnji jubilejni petindvajseti obletnici pa so se Ločani še posebno poklonili padlim. Dolg sprevod je krenil iz mesta k spomeniku. Godba je igrala žalostinke in partizanske pesmi, govor je obudil spomine, recitacije in pevski zbor je ganil premnoge in vojaške salve so molko odjeknile po zasneženem okolju.

K. M.

V novomeški občini bo vrsta proslav

Pred kratkim se je v Novem mestu sestel pripravljalni odbor za organizacijo proslav v čast 50-letnice ustanovitve Komunistične partije, sindikatov in KSOJ.

Na seji so sprejeli naslednji okvirni program:

— Od februarja do maja bodo proslave v delovnih organizacijah

Vabilo

Združenje borcev Komen, občina Sežana, vabi vse preživle borce, ki so se udeležili 2. februarja 1944 spopada v Dovcrah, med Branikom in Komnom, na tovariško srečanje, ki bo v soboto, dne 15. februarja, ob 18. uri v menzi »Aluminija« — Komen.

ZB Komen

kakor tudi v osnovnih organizacijah Zveze komunistov na terenu.

— Osrednja prireditve bo 25. aprila v Novem mestu. Ob tej priložnosti bodo počastili tudi 27. april, obletnico ustanovitve Osvobodilne fronte in 1. maj, praznik dela.

— Dolenjski muzej in Študijska knjižnica bosta pripravila razstavo, ki bo prikazala revolucionarno gibanje na Dolenjskem v letih 1919 do 1941.

— V »Dolenjskih razgledih« bodo objavili spomine predvojni revoluciji z območja Dolenjske.

— Na Glavnem trgu v hiši Mercatorjeve blagovnice bodo odkrili spominsko ploščo, posvečeno predvojni stavki tekstilcev.

— Mladina bo imela na vseh šolah oddajo »Pokaži, kaj znaš«, s tematiko »Predvojno delavsko gibanje«.

Srečanje borcev v Mariboru

V soboto 1. februarja so se v prostorih hotela Orel zbrali nekdanji borci 14. divizije, ki žive v Mariboru. Udeleženci pohoda na Štajersko februarja 1944 so v prijetnem razpoloženju obujali spomine na nekdanje hude dni.

Svečanost za Karavankami

V nedeljo, 2. februarja se je veliko število borcev iz te in one strani Karavank v Svečah v Rožni dolini poklonilo spominu narodnega heroja Matija Verdnika — Tomaža, ki je tam pokopan. O pomenu revolucionarnega delovanja tega heroja na jeseniškem in na Koroškem sta govorila predsednik občinske zveze združenj borcev Jesenice tovariš Franc Konobelj — Slovenko in predsednik Zveze koroških borcev Karel Prušnik — Gašper.

Matija Verdnik je bil rojen v Svečah na Koroškem, toda že od mladih let je živel na Jesenicah. Ze s 16 letom — leta 1932 — je postal član SKOJ in 1937 član KP, organiziral je »rdečo pomoč«, združeval mladino v naprednih organizacijah, bil zaprt in preganjen, z vneto organiziral prve oborožene partizanske enote, bil politkomisar itd. Z letom 1942 pa je začel organizirati odpor v svojih rojstnih krajih onstran Karavank. Od Beljaka do Celovca in tudi na severni strani Drave je zbiral somišljenike za boj proti nacizmu in ustanavljal odbore OF. Samo v Rožni dolini jih je bilo kakih 20.

Nemci so ga zajeli z drugimi partizani vred v bunkerju pod Mošenikom. Bil je hudo ranjen in umrl 1. februarja 1944.

Oba govornika sta na letošnji komemoraciji poudarjala pionirsko delo revolucionarnega gibanja v tem delu Koroške, ki ga je opravil Tomaž.

Komemoracija se je zatem spremenila v pristrčno tovariško srečanje nekdanjih borcev s te in one strani meje. Med udeleženci z naše strani jih je bilo veliko zlasti z Jesenic.

K. M.

Tudi z novim zakonom ni še vse urejeno

V petek, 24. januarja, so se zbrali nekdanji borci za severno mejo, ki žive v brežiški občini, na svoj občni zbor v prosvetnem domu. Vsega skupaj se jih je zbralo nad 70. Komaj pred letom ustanovljena organizacija je v tem času izgubila 14 članov. Njihov spomin so počastili z enominutnim molkom.

Ze pred vojno se je »Legija koroških borcev« borila za pravice svojih članov, zdaj pa Zveza prostovoljcev-borcev za severno mejo nadaljuje boj, da bi dokončno uredila pol stoletja staro zadevo. Tudi z novim zakonom, ki je veliko obetala, ni še vse urejeno, ker ločuje prostovoljce od mobilizirancev.

Mnoge občine so socialno ogroženim borcem za severno mejo dajale pomoč že doslej, med njimi tudi brežiška. Njeno občinsko skupščino je na občnem zboru zastopala Tončka Lovše, ki je obljubila tudi za nadalje vso pomoč.

Za novega predsednika so izvolili Vinka Bavca, dosedanega tajnika Radka Klemenčiča pa so izvolili še enkrat.

Damjan Vahen

Stanovanja, potrebna popravil

Nedavni popis potreb po stanovanjskih kreditih pri članih Zveze združenj NOV kočevske občine je pokazal, da živijo nekdanji borci in aktivisti v stanovanjih, ki so potrebna temeljitih popravil. Iz odgovorov ankete je tudi sklepali, da bi za te namene potrebovali precej sredstev in da po vsej verjetnosti ne bo moč ustreči vsem željam. Ne glede na te okoliščine pa je le čas, da se stanovanjska vprašanja borcev — predvsem tistih, ki živijo na podeželju — čimprej rešijo!

V. D.

Pisma uredništvu

Dragi tovariš urednik!

Novi »TV 15« mi zelo ugaja, saj je bolj prikladne oblike kot tisti iz lanskega leta. Črke so iste ali kvečjemu še bolj vidne, saj tistih majhnih ni več. Prav je tudi, da izhaja ob sredah in tako lahko zvečemo za vse prireditve in proslave, ki so bile v nedeljo.

Kar tako naprej in lep pozdrav!
IVANKA KOZAR
Jesenice

Tudi o tem spregovorimo na skupščinah

Tovariš Vinko Vitkovič je v pri-spevku, ki je izšel pod tem naslovom v 4. številki »TV 15«, med drugim zapisal tudi: »... da na skupščinah premalo govorimo o naših internirancih, konfinirancih, političnih zapornikih in vojnih ujetnikih.« To je žal prebriška resnica.

Skoraj povsod, kjer se omenja naša ljudska revolucija, večinoma govorijo le o borcih, ki so se borili v enotah narodnoosvobodilne vojske, pozabljajo pa na tiste slovenske domoljube, ki so h končni zmagi prav tako prispevali svoj delež. Mnoge so postrelili kot talce, zaprli v domače zapore ali pa jih odpeljali v koncentracijska taborišča. Nemalo jih je za vedno ostalo v tuji zemlji. Tisti, ki so se vrnili, pa taborišča zaradi bolezni — posledice preostanega trpljenja nikoli ne bodo pozabili.

Nikdar ne bom pozabil besed, ki jih je 4. avgusta 1968 na Pokljuki — ob priložnosti odkritja spomenika devetinsedemdesetim padlim borcem Prešernove brigade — izrekel general Dušan Svava-Dule.

Več pozornosti krepitvi narodne obrambe

Nekaj mesečno delovanje koordinacijskega odbora za vprašanja narodne obrambe pri občinski skupščini SZDL v Kočevju je pokazalo, da bi bilo moč na tem področju storiti še več. Zato bo nujno potrebno v okviru uresničevanja letošnjega delovnega programa posvetiti vprašanju krepitve vsenarodne obrambe več pozornosti. To bo med drugim tudi skrb tega odbora, ki ima kot predstavnik te najbolj množične politične organizacije oporo pri celotnem članstvu SZDL in ostalih organizacijah. Ne glede na te ugotovitve so razprave dalje pokazale, da bo potrebno pri reševanju obrambnih vprašanj v občini navezati čim tesnejše stike s vsemi dejavniki, zlasti pa z vodstvi delovnih organizacij in krajevnih skupnosti.

D. V.

Med drugim je dejal: »Če ne bi nam vedno in kakorkoli pomagali, ne bi borci nikoli izvojevali zmogostavne ljudske revolucije, katere trden steber ste bili tudi vi!« Mar niso te besede veliko priznanje borcem-aktivistom, ki smo nosili svojo kožo vsak dan naproday, morda včasih še bolj kot borci v svobodnih gozdovih?

Zato bi bilo prav, da bi vsem borcem-aktivistom, ki so s svojim delom to zaslužili, priznali pravice, ki jim po njihovem delu pripadajo. Ne bi bilo tudi napačno, da bi pregledali sezname tistih, ki imajo priznano posebno dobo v dvojnem štetju in izločili vse, ki so si to pravico pridobili, čeprav je ne zaslužijo!

JOŽE AMBROZIČ
Poljšica 21
p. Gorje pri Bledu

Zahvala

Tovariš urednik!

Z vašim dopisom z dne 1. 2. t. j. ste mi svetovali, kam naj se obrnem zaradi zdravljenja izpaha kosti v ramenu.

Ravnal sem po vašem nasvetu ter zahteval od našega obratnega zdravnika napotnico za specialni pregled na ortopedski kliniki v Ljubljani. Po pregledu na kliniki je bilo ugotovljeno, da mi je še potreben bolniški stalež do 15. maja 1969, nakar bom moral na operacijo v Ljubljano.

Iz dejstev je razvidno, da mi je vaš nasvet pomagal do poti mojega ozdravljenja. Zato se vam za vaše prizadevanje oziroma vaš nasvet prav lepo zahvaljujem.

Sprejmite mojo iskreno zahvalo in globoko spoštovanje!

Franc Kovič
Celje, Zidanska ul. 7

Poizvedujemo

Iščem brata, o katerem ne vem, ali je živ ali mrtev. Pisal se je Džanibek Bagitov, rojen 1922, v Rdečo armado mobiliziran iz Kazahstanske sovjetske socialistične republike, Gurjevska oblast, obrat MAKAT. Kasneje so ga Nemci ujeli, nato pa poslali v okolico Trsta. Od tam je 1. marca 1944 pobegnil v narodnoosvobodilno vojsko. Po nekaterih podatkih je bil kurir komandanta Bazoviške brigade, vsekakor pa je bil v ruskem bataljonu.

Prav tako se sliši, da je bil 30. aprila 1945 ujet od Nemcev v nekem spopadu pri Štanjelu na Krašu. Po drugih podatkih pa je srečno dočkal konec vojne in morda zdaj živi nekje v Jugoslaviji.

Zato prosim vse, ki vedo kaj o usodi mojega brata, naj to sporoča uredništvu »TV-15«.

Berhair Amanšin, pisatelj
Alma-Ata 64, pr. Abaja 35/37,
kv. 42
ZSSR

Ob tabornem ognju

Ondam mi je znanec, ki je obiskal gorske kraje po Tolminskem, Trnovski in Sentvidski planoti, pripovedoval, kako zdaj živijo tam ljudje. Med drugim mi je povedal tudi to, kako počasi prihajajo tja pisma, da celo ekspresne in priporočene pošiljke potrebuje nekaj dni, preden najdejo naslovnikar kje v samotni hribovski kmetiji, kamor mora poštar hočeš-nočeš po nekaj ur peš, če hoče izročiti naslovniku pismo.

Znanec pa mi je pripovedoval tudi to, kako je bilo med vojno po teh krajih. Sicer ni bilo vedno tako, toda zgodilo se je, da je nekdo dobil od sina iz Bele krajine na Vojsko pismo v treh dneh. Torej takrat, ko so od kurirske postaje do postaje hiteli kurirji peš, se prebijali čez ceste in železnice, bredli reke in potoke ter se otepali sovražnikovih zased...

»Nimamo gospodarskih koristi, preveč bi stalo, če bi poštar nesel vsako pismo posebej nekaj ur daleč ob vsakem vremenu,« bodo najbrž poredili poštarji.

Ne mislim kritizirati pošto in ji očitati malomarnosti, rad bi le zapisal, kako smo na eni strani po vojni dosegli naravnost veličastne uspehe, marsikje pa smo ostali na predvojni ravni, če nismo celo zdrknili pod njo. Posebno je to očitno v tako imenovanih »merazvitih področjih«, ki jih imamo tudi v Sloveniji nekaj. Prav tam pa so bila med vojno žarišča partizanstva.

Kmetje so dali iz hleva zadnje živinčce in sami s svojo vojsko vred otepali neslan močnik ali juho iz pese, repe ali korenja, hodili oblečeni v ponošene uniforme, požgali so jim hiše, padli so jim otroci ali pa so po vojni odšli po svetu. Toda takrat je bilo po vaseh vsaj malo kulturnega življenja, vsaj kak partizanski miting, dobivali so časopise skoraj vsak dan, videli, kaj se dogaja po svetu. Okoli hiš je bilo vedno vse živo. Potem

Nerentabilni...

pa so partizani odšli in zavladovalo je splošno mrtvilo. Morda so nekaj let še životalili kak krožki, morda je bila v vasi še šola, potem pa so se to ukinili in je ostal samo še nadložen župnik ali mladi, podjeten kaplan.

Prebivalci teh vasi in samotnih kmetij pa so prav tako plačevali davke kot drugi in z njimi pomagali graditi tovarne, ki so prinesle blagostanje mestom in večjim naseljem.

Ne mislim, da je povsod tako in da so pritožbe kmetov proti davkom povsod upravičene. Ko hodiš po nekdanjih revnih vaseh, tudi dolinskih, marsikje opaziš, da

imajo mnogi kmetiči stinovi, če ne že avtomobilov, pa vsaj motorna kolesa, da je že kar precej traktorjev in motornih kosilnic, skoraj iz vsake hiše slišiš radio ali vidiš na strehi televizijsko anteno. Prav tako vidiš kmetiča dekleta, ki se ob nedeljah oblačijo kot mestne gospodične, zveže, da imajo po hišah vedno kruh, medtem ko so ga pred vojno imeli samo ob večjih praznikih. In tako dalje...

Po drugi strani pa uradni podatki povedo, da je 20.000 kmetij brez naslednika. Marsikdo poreče, češ nerentabilne kmetije naj izumrejo z ljudmi, ki jih obdelujejo polja in travnike po strminah naj zraste gozd, prebivalstvo naj se zbere v večjih naseljih, kot se je to že zdavnaj zgodilo po visoko razvitih kapitalističnih državah.

Nihče ne more zavreti naravnega razvoja družbe, nobene podpore ne oživi na smrti obojenih oblik proizvodnje, toda pri vsem tem bi morali pomisliti na ljudi, ki delajo v teh oblikah in ki imajo pred seboj vsaj dvajset, trideset let življenja. Ali jim lahko na kak način pomagamo?

Tudi mi, borci bi se morali zavzemati za te ljudi, med katerimi je premnogo naših soborcev in podpor-nikov.

M. P.

Iz zgodovine revolucije in ljudskega odpora

Pogovor s preživeli gojenci in predavatelji partijske šole v Cerknem

Ob 25-letnici napada na partijsko šolo v Cerknem je štab pionirskega odreda »Ludvik Ličar« pripravil razgovor pionirjev s preživeli gojenci in predavatelji. Razgovora so se udeležili: vodja tečaja Ivan Bratko, Davorin Ferligoj, Andrej Rupnik, Tone Kebe, ing. Tončka Berlič — Tamara, Anica Štucin in še drugi, štab našega pionirskega odreda s svojim mentoricama Uršičevo in Ferjančičevo, urednica šolskega glasila Erženova in upravitelj šole Jože Štucin. Naše goste je pozdravila učenka Slavica Makuc. Nato so pionirji zastavljali gostom vprašanja. Že pri prvem vprašanju: »Med tistimi, ki so takrat ubežali sovražnikovim kroglam ste bili tudi vi. Kako se vam je to posrečilo?« je prišlo do živahnega pogovora.

Prvi se je oglašil tovariš Bratko, vodja tečaja, ki nam je najprej povedal nekaj o pomenu tečaja. Ta tečaj je bil že sedmi po vrsti in z najštevilnejšimi udeleženci. Udeležilo se ga je 114 gojencev. Z njim pa so imeli tudi največ težav. Sovražnik ga je stalno zasledoval in so ga zato morali velikokrat seliti. Nazadnje je bil preseljen v Cerkno, ki je bilo sredi osvobodjenega ozemlja in so bile okrog in okrog po vseh vrhovih postavljene partizanske brigade.

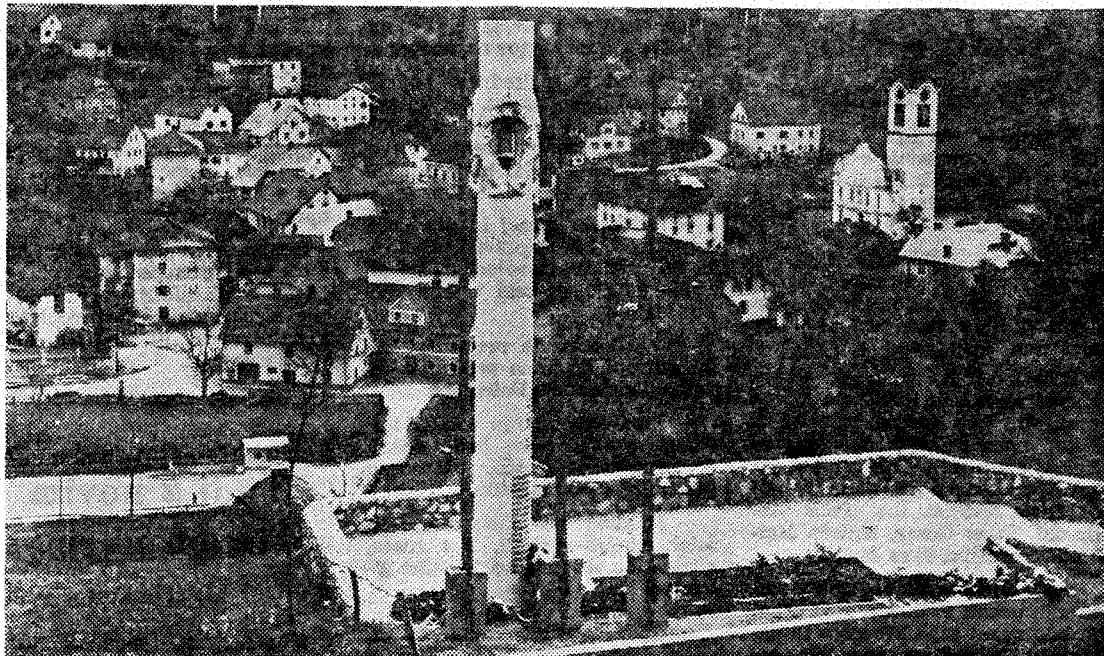
Vsi tečajniki so se zelo zanimali za predavanje in velikokrat so se po predavanjih razvile živahne diskusije. Tako se je nekoč primerilo, da so po predavanju gojenci obsuli predavatelja s tako množico vprašanj, da bi bil skoraj pobegnil. Uvedli so tudi manjše krožke, na katerih so gojenci, ki jim šola ni delala preglavic, pomagali slabšim. Imeli so pevski zbor, ki se je še zvečer pred napadom vadil pozno v noč. Prav tisti dan so zaradi nevarnosti letalskih napadov preložili pouk na večerne ure.

Usodnega dne, 26. januarja 1944. leta, nekaj minut po osmi uri, so prebivalci Cerknega in z njimi tečajniki zaslišali prve strele. Sprva so mislili, da gre za vajo oficirske šole, potem pa so opazili sovražnika, ki je obkolil šolsko poslopje z namenom, da pobije vse tečajnike. Ko so Nemci vsi razjarjeni ugotovili, da gojencev ni v šoli, so poslali mitraljezca v zvonik in začeli preiskovati hiše. Medtem so se gojenci reševali na najrazličnejše načine. Nekatera dekleta so se preoblekla v gospodinje in ena je celo ozmerjala Nemce, ko so ti vdrli v hišo, v kateri je stanovala. Največ gojencev pa se je poskušalo umakniti iz vasi. Prvi so se hoteli prebiti prek hribočka Brdce proti Trebenčam. Tisti, ki so se umikali med zadnjimi in so že bolje po-

znali položaj v vasi pa so se umaknili po dolini proti Novakom ali pa čez Cerknico v gozd na vzhodni strani. Veliko gojencev se je skrilo v vasi. Te so rešili partizani, ki so z minometom začeli obstreljevati vas. Tovariš Bratko nam je povedal, da je bil med zadnjimi, ki so se umaknili, in je zato srečno ušel.

Andrej Rupnik — Bradati nam je povedal, da se je skrival v neki kleti za sodi. Nemci so šli mimo, ker niso imeli časa natančno pregledovati. Največ žrtev je po njegovem mnenju prizadejal mitraljez v zvoniku. Ko so po končanem napadu odšli v zvonik, so tam našli kar okrog 460 tulcev, verjetno, pa jih je bilo izstreljenih še precej več. Tovariš se je čudil, kako je mogoče, da nekateri še danes trdijo, da v zvoniku ni bilo nobenega mitraljeza, ko je vendar dovolj očitno, ki to lahko potrdijo. Od štirih tovarišev, ki so bežali skupno z njim, sta se rešila samo dva. Zanje ni bilo nevarnosti, ko so se enkrat umaknili v klet, pač pa so jih ogrožale mine, ki so jih streljali partizani in so padale blizu, ker so se Nemci umikali prav mimo njihovega skrišališča. Ob spominu na prizor, ki ga je zagledal, ko je stopil iz zaklonišča, so mu privrele solze v oči: 27 mrtvih je ležalo drug za drugim. Nekaj jih je bilo zadetih od daleč, veliko pa so jih Nemci pobili od blizu s strelom in tilnik.

Tovariš Vojko nam je pripovedoval, da ga vedno prizadene, ko zasliši besedo prag. Bežal je med

Spomenik na Labinjskem klancu v spomin sedemindesetih padlim gojencem partijske šole

žico, in se je šele potem ranjen pognal čez prag v življenje.

Ing. Tončka Berlič — Tamara je povedala, da je tekla po cesti proti Novakom. Potem so jo tovariši poklicali v strugo Cerknice, kjer je bilo varneje. Ko so se po končanem napadu vrnili v Cerkno, so srečali polno vozov, ki so vozili okrvavljene, ranjene in mrtve tovariše. Ob spominu na ta grozni pogled so ji stopile solze v oči. Na grobu svojih tovarišev, so sklenili, da bodo vsako leto obiskali Cerkno. Še isti večer bi morali biti izpitni. Vodstvo tečaja pa je sporočilo, da so vsi, ki so preživeli ta strašen dan naredili izpit z odliko.

je razvila na vprašanje: »Kakšno je bilo Cerkno takrat in kako vam je všeč danes?« Povedali so nam, da so Nemci takrat Cerkno stalno bombardirali. Zaradi tega je bila vas polna ruševin. Toda čeprav je bilo Cerkno razrušeno, so partizani zelo radi zahajali vanj. Pomenilo jim je toliko kakor jim danes pomeni Ljubljana. Tudi kulturno življenje je bilo zelo živahno. Stalno so prirejali mitinge in uprizorjali odrska dela. Soglasno so pritrdili Davorinu Ferligoju, ki je rekel, da Cerkno v turizmu ni veliko napredovalo, kulturno življenje pa, se mu zdi, je celo nekoliko zamrlo. Šele v zadnjih letih je bilo zgrajenih več novih stavb in je tako Cerkno spremenilo svoj nekdanji videz. V razpravi je bila večina mnenja, da ima Cerkno s svojo lepo okolico ugodne naravne pogoje za turizem, ki bi lahko prispeval k dvigu življenjskih pogojev prebivalstva. Vse, kar je bilo v zadnjem času v Cerknem zgrajenega, je sad prizadevanja

prebivalcev samih, splošno mišljenje pa je bilo, da bi Cerkno, za vse kar je prispevalo med zadnjo vojno, zaslužilo več pomoči od občine in republike, zlasti pa novo šolo, saj so stari prostori za pouk že skoraj neuporabni.

Razgovor bi se bil lahko nadaljeval, toda zmanjkalo je časa in smo morali zato živahno razpravo končati. Ob koncu smo udeležencem pogovora poklonili po en izvod zadnje številke našega šolskega glasila »Mlada rasta«, v katerem smo učenci zbrali članke o napadu na partijsko šolo.

Ob tem srečanju smo zvedeli veliko zanimivih podrobnosti, ki nam bodo za vedno ostale v spominu in želimo si še čimveč takih srečanj, s katerimi bi si lahko izpopolnili znanje o tistih težkih časih, ko so divjali boji za našo svobodo.

PAGON DUŠAN
8. b razred
OSNOVNA ŠOLA
»FRANC MOČNIK«
CERKNO

prvimi čez Brdce proti Trebenčam kjer jih je največ padlo. Natanko tam, kjer stoji danes spomenik, je bila ograja z dvakratne bodeče žice. Nad njo je držala pot, ki se je rahlo dvigala. Nasip ob poti se mu je zdel kot nekakšen prag. Prav na tem mestu je padlo največ tečajnikov, ki so se poskušali prebiti preko ograje. On je počakal, da so rafali iz mitraljeza raztrgali

Na drugo vprašanje: »Kako se je odvijal pouk in kakšne potrebščine ste imeli?« je spet odgovoril tov. Bratko. Povedal je, da so imeli vedno najprej predavanje, potem pa razpravo. Imeli so le najnujnejše potrebščine. Najlepše knjige in zvezke so imeli Gorenjci, ker so bile tam že dalj časa odprte tiskarne in papirnice. Andrej Rupnik-Bradati je pripomnil, da je bil edini, ki je znal stenografirati. Zato je porabil najmanj papirja. Vse svoje zvezke hrani skupno z gojzarji, ki jih je bil dobil tiste dni in so mu pomagali pri begu.

Najbolj živahna razprava se

KINO SPORED

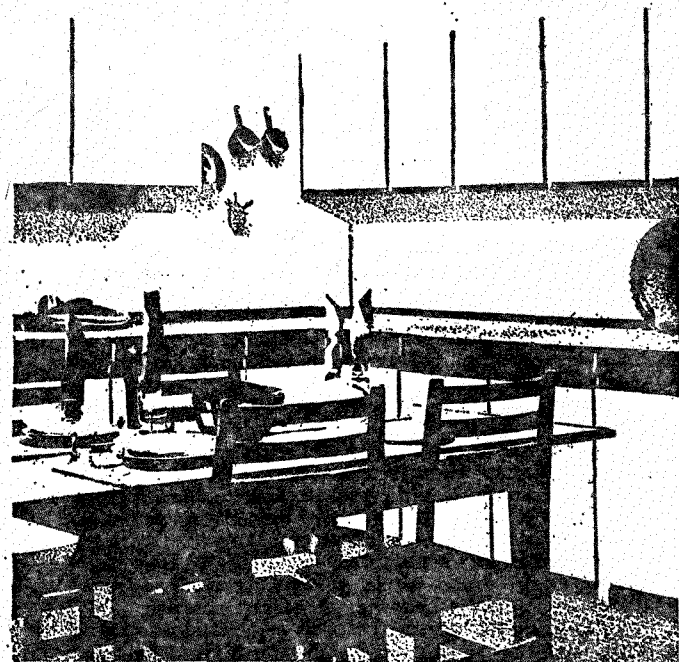
- KINO TRIGLAV, LJUBLJANA
od 15. do 17. 2. 1969: LJUBEZEN NA PESKU, ameriški barvni sinemascope film
samo 18. 2.: ZBIRALCI PERJA, repriza uspelega jug. filma
od 19. do 21. 2.: OBRACUN NA OBALI, francoski barvni krimi-film.
- KINO VEVČE
15. in 16. 2.: KRVAVA MAKEDONSKA SVATBA, makedonski barvni sinemascope zgodovinski film
samo 16. 2.: samo ob 17. uri — TOČNO OPOLDNE ameriški western film
19. in 20. 2.: LJUBEZEN NA PESKU, ameriški barvni film
- KINO ZALOG
13. 2. 1969: KRVAVA MAKEDONSKA SVATBA, makedonski barvni sinemascope zgodovinski film
15. in 16. 2.: TOČNO OPOLDNE, ameriški western film.
- KINO ZADOBROVA
15. in 16. 2. 1969: ANGELIKA, ANGELSKA MARKIZA, francoski barvni sinemascope film
19. 2.: DNEVNIK ZENE V BELEM, francoski film

BORCEM,

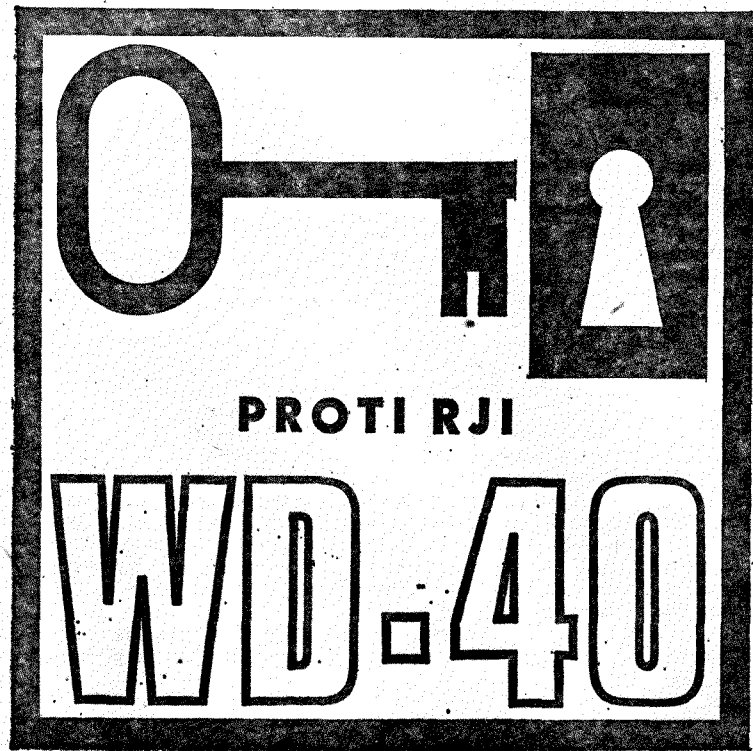
ki dobe stanovanja
nudimo vso opremo
na
KREDIT
do

1.000.000 SD

brez porokov
in pologa

SLOVENIJALES

Obiskali bodo Oswiecim

V povezavi s komisijo za politične zapornike, internirance in pregnance pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije bo turistična organizacija ALPE-ADRIA iz Ljubljane organizirala obiske nekdanjih koncentracijskih taborišč. Program teh obiskov bodo dobili tudi vsi občinski odbori ZZB NOV Slovenije.

Prvi tak obisk je namenjen nekdanjemu nacističnemu koncentracijskemu taborišču Oswiecim (Auschwitz) — v dne 8. do 12. marca. Prijavljenca za ta obisk bi avtobus odpeljal iz Ljubljane skozi Zagreb, Budimpešto in Krakov v Oswiecim, a vračal bi se skozi Bratislavo na Dunaj.

Cena potovanja: 550 dinarjev. Prijave do 20.2. 1969. Za podrobnejša pojasnila se obrnite na ALPE-ADRIA Ljubljana, Masarykova 14 (telefon 310-164), ali pa na naslov: Vinko Kavalir, Rateče — Planica.

Proslava bo v Sedlarjevem

Šest občinskih skupščin je podelilo domicil Kozjanskemu odredu (Šmarje, Brežice, Krško, Šentjur, Sevnica in Laško). Zato se je konec januarja v Šmarju sestal odbor odreda, ki je razpravljal o proslavi 25-letnice ustanovitve odreda.

Sklenili so, da bo osrednja proslava obletnice ustanovitve tega odreda združena s proslavo prihoda 14. divizije na Stajerske. Proslava bo namreč 4. julija, za dan borca, v Sedlarjevem, kjer je 14.

divizija 6. februarja 1944 prekoračila Sotlo.

Ob tej priložnosti bodo čez Sotlo v Sedlarjevem odprli most bratstva in enotnosti. Denar zanj je prispevalo šest občin, kjer ima Kozjanski odred domicil, razen tega pa tudi hrvaške občine Pregrad, Zabok in Klanjec. Most je veljal 90.000 dinarjev, ni pa samo zgodovinskega pomena, ampak bo tudi služil boljši povezavi obeh bregov Sotle.

Program proslave bo izdelal občinski odbor ZZB NOV Šmarje v sodelovanju s predsedniki ZZB drugih občin.

Na obletnico ustanovitve OF, ki bo 27. aprila v Šoštanju, bodo poskrbeli za dobro udeležbo nekdanjih borcev.

Odbor je razpravljal tudi o pisanju zgodovine Kozjanskega odreda in o razvoju osvobodilnega gibanja na tem območju. Izdali bodo dve knjigi, gradivo je v glavnem že zbrano. Prva knjiga bo zajemala razdobje 1941—1944, napisana bo letos, drugo pa bodo izdali bržkone do junija 1970, zajemala pa bo razdobje 1944—1945. Zbiranje gradiva vodi Posavski muzej v Brežicah. Denar bodo poskrbele domicilne občine, nekaj bo prispeval tudi republiški odbor ZZB, če pa bo potrebno, bodo prosili za pomoč tudi podjetja.

P. K.

Je to Dolenjska zaslužila?

V četrtek, 30. januarja, je imelo Združenje borcev NOV »Levi breg« v Novem mestu v polni dvorani redno letno skupščino. Po poročilu predsednika Jožeta Plavca se je razvila živahna razprava.

Čeprav je poročilo omenjalo, da so imela podjetja in občinska

skupščina razumevanje za vprašanje borcev (pokojnine, priznavanje in stanovanja, kar je najtežje), se je zdelo, da je ta skrb le še preveč skromna. Zato ni bilo preostro, ko je nekdo dejal, da je družbena skrb prepočasna: koroški borci so morali čakati celih 50 let, da so uredili njihovo vprašanje, zadeve borcev iz NOV pa urejujejo že 25 let. Kljub temu še vedno pričakujejo borci novih popolnejših zakonov, ki naj tudi ustavijo naraščanje razlik med pokojninami in cenami, pri katerih so pokojnine vedno zadaj.

Na skupščini so bili še posebno razočarani, ker je republiški izvršni svet ocenil zahtevek 700 borcev iz novomeške občine po prispevku iz stanovanjskega sklada kot pretiran. Pri tem so poudarjali, da je Dolenjska med vojno veliko pretrpela in da še zdaj porušene hiše kažejo, kako še vedno potrebuje več kot drugi. Sklenili so, da bodo zaradi te odklonitve poslali posebno poslanico, v kateri bodo izrazili svoje nezadovoljstvo in zahtevali druga merila.

Članstvo je načelo tudi nekaj drugih vprašanj, saj je skupščina kraj, kjer se lahko ljudje odkrito pogovorijo. Tako so nekateri izražali svoje nezadovoljstvo, ker manj znane ali pozabljene borce pokopljejo vse preveč skromno. Zato je skupščina sklenila novemu odboru naložiti, naj sprejme vse potrebne ukrepe za ustanovitev posebne komisije za celo mesto, sestavljene iz predstavnikov SZDL, ZK, ZZB in sindikatov, ki bi urejevala pogrebe.

Niso samo kritizirali Predsednik je omenil, kako je odbor za dan borca razvil prapor, denar pa so dobili od mnogih delovnih organizacij, zlasti iz tovarne zdravil »Krka«.

Marjan Tratar-Uč

Pripoveduje: O. Križanovski-Igor

Piše: Mile Pavlin

Pogovor s črnogledim humoristom

Po današnje bi zelo modro izjavili, da je bilo žicanje med NOB samoiniciativna preskrbovalna akcija posameznikov in manjših skupin za nabavo hrane, pijače, cigaret in drugih materialnih dobrin neposredno od proizvajalcev, brez vmešavanja družbenopolitičnih organizacij, forumov, oblastnih organov in vojaških komand. Po slovensko in kmečko preprosto bi temu lahko rekli tudi prosjačenje, toda izkušen žicar se ni nikoli toliko ponižal, da bi pri kmetu moledeval za ostanke hrane za pujske. Pravi žicar je znal vso reč tako napeljati, da so ga kmetje sami povabili k mizi in bili celo veseli, da imajo tako imenitnega gosta.

V brigadi so me poznali kot enega izmed prvakov v žicanju, zato mi je Sašo posvetil posebno pesem, ki je bila obenem tudi posvetilo vsem žicarjem. Tudi v sedanosti bi jo lahko imeli za svojo himno vsi tisti, ki so umetnost žicanja razvili v pravo znanost, in ki mislijo, da je žicanje gojitev tradicij NOB. Pesmica »Žicarska« pa je bila takšna:

*Res so včasih slabi časi,
ne nahajamo se v vasi,
želodec poje kot violina
v njem se zbira pajčevina
bunda-bunda-bunda-bunda...*

*Če pa borbe ni v bližini
javijo se hrabri sinji,
brž se komandirju javi,
da me v patrolo spravi
bunda-bunda-bunda-bunda...*

*Briga njega zdaj »zadatek«,
znajde se pri prvih vratah.
Zunaj ubog je partizan,
lačen, of, že sedmi dan.
Bunda-bunda-bunda-bunda...*

*Prosil bi vas malo vode
če imate...
Rajš bi malo vina,
če ga date.
Potem pa zraven malo kruha,
klobasa — to je hrana suha.
Bunda-bunda-bunda-bunda...*

*Pol' pa, »fotera«, cigaret,
pa bo izvidnica kar v red'.
Res patrola odlična taka,
»izvidžan« je hiša vsaka.
Bunda-bunda-bunda-bunda...*

Glavni junak mnogih naših kupletov pa je bil fašist Pepe. Ko smo bili še na Trebelnem, sva v nekem »skeču« jaz in Sašo igrala Italijane, ker sva oba bila bolj temnopolta. Oba sva nosila čelado in žlobudrala v spakedrani slovenščini, vmes pa mešala italijanske besede, zlasti iz kalabreškega narečja. Italijani so se zlasti odlikovali pri osvajanju žensk, veliko manj pa v hrabrosti. Zato je bila zlasti znan naša pesem »O Micka moja...«. Ob koncu pesnitve dobi vročekrven ljubimec namesto pričakovanega z metlo po glavi. Zato se je meni, ki sem v tej pesmi igral Pepetovega spremljevalca-žicarja in sem moral tudi udariti namesto Micke Pepeta z metlo po glavi, na premieri na Trebelnem zlomila metla. Sašo pa je še nekaj dni resnično bolela glava. Drugič, ko sem jaz igral Pepeta, Sašo pa spremljevalca, se mi je maščeval tako, da mi je za vrat zlijl polno vedro vode, ko sem lezel po lestvi proti Mickinem oknu.

Prizor ob »O Micka moja« je bil takle:

Hišni vogal z oknom in vrati na odru v prosvetnem domu na Trebelnem, dejansko kulisa iz kdove katere igre. Pepe in Luigi prideta v vas; Pepe se zapodi k oknu, da bi si osvojil dekle, Luigi pa prosjači za jajca, vino, žganje itd. Plaćeval je v lirah in hvalil trdnost valute, se prerokal z gospodinjo in podobno. Pepe je pod oknom prepeval ljubezenske pesmi, dokler ni dobil z metlo po glavi. Tedaj je od strahu zakričal: »O mama mia, partigiani, aiuto.« Luigi je začel bežati iz hiše, pri tem pa se je spotaknil, pozabil puško pred hišo in naredil obilo hrupa...

Ostane še, da obnovim pesem »O Micka moja«. Peli smo jo po napevu »Santa Lucia«.

*U temna noč stojim
pod tvojo fineštra,
o Micka mam te rad
kot makarone...
Via aper mi okno mi
o Micka moja
o šinjorina,
o bela mia...*

*Perke še čakaš ti?
O orko dio!
Maš komuništa
ma njente fašista?
Via aper mi okno ti,
o Micka moja
o šinjorina...
O mama mia
aiuto, partigiani, porka
mižerta...*

(Nadajevanje sledi)

Pravna posvetovalnica

Povečanje pokojnin

Tovariš T. A. iz Ormoža sprašuje v zvezi s poročilom v tretji številki našega časnika, ali se bodo res povečale vse pokojnine za borce NOV in bo najnižja pokojnina za borce določena v višini 816 Ndin. Sprašuje, kje je bilo to objavljeno, od kdaj bodo te spremembe veljale. Obenem pa piše, da je v Mariboru, kjer je nedavno bil, slišal samo to, da se bodo borcem NOV na novo odmerile pokojnine od pokojninske osnove 800 din. Ne gre mu skupaj in si ni na jasnem, ali gre za pomoto, ko se enkrat govori o najnižjih pokojninah v višini 816 din, drugič pa o pokojninah od osnove 800 din. Obenem omenja pokojnine vojaških zavarovancev in sprašuje, ali gre za isti zakon ali za nove predpise, ker so vesti povzročile veliko zanimanje med upokojenci, udeleženci narodnoosvobodilnega boja.

O tem, da bi najnižja pokojnina za borce NOV pred 9.9.1943 znašala 816 Ndin, še ni ničesar dokončnega. O tem je, kot smo poročali, razpravljala republiški odbor ZZB NOV, tudi komisija Izvršnega sveta so dale ustrezne predloge. Bi pa to pomenilo, da bi ta pokojnina v višini 816 Ndin predstavljala 85 odstotkov od po-

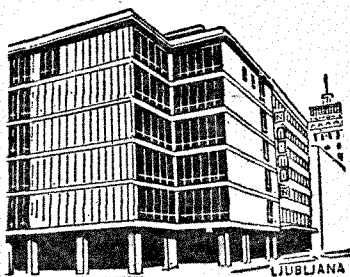
kojninske osnove zneska 960 din. (Zahteva pa se izračun od osnove 993,00 din) Zato bi vam glede te pokojnine, kot najnižje pokojnine, ne mogli reči ničesar dokončnega dokler ne bodo sprejeti zakoniti predpisi, ki bodo zadevne predloge usvojili ali pa tudi ne. Pričakujemo pa v kratkem ustrezno rešitev.

Nekaj drugega pa so pokojnine, ki jih omenjate in o kateri ste slišali, da se bodo odmerile od pokojninske osnove 800 din. O tem pa je v zadnji številki lanskega zveznega uradnega lista (št. 55/68) izšel zakon o dopolnitvah temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju. Ta sprememba pokojninskega zakona govori o vojaških pokojninah in o pokojninah borcev NOV. Naj vam pojasnimo tozadevna poglobljena določila te spremembe pokojninskega zakona, ki bodo veljale od 1. januarja letošnjega leta.

Glede uskladitve vojaških pokojnin določajo spremembe pokojninskega zakona sledeče: Do konca leta 1967 uveljavljane pokojnine vojaških zavarovancev bodo usklajene tako, da bo osnova za izračun novega zneska usklajene pokojnine ustrezna plača, do katere so imele po predpisih, veljavnih na dan 31.12.1967, pravico aktivne vojaške osebe istega čina oziroma razreda. Ustrezno plačo sestavljajo temeljna plača s periodičnim poviškom, armadni doda-

tek, funkcionalni dodatek in polozajni dodatek kot tudi vsi dodatki, ki so bili upoštevani pri odmeri oziroma prevedbi pokojnin vojaških oseb. To pomeni, da se bodo vsem vojaškim upokojencem pokojnine popravile tako, da se bodo na novo odmerile od pokojninske osnove, ki so jo predstavljale plače aktivnih vojaških oseb ustreznega čina konec leta 1967.

Glede pokojnin borcev NOV, vendar le tistih izpred 9.9.1943 pa zakon o dopolnitvah temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju določa sledeče: Borcem NOV izpred 9.9.1943 in španskim borcem, ki jim je bila pokojnina odmerjena po tem zakonu od pokojninske osnove manj kot 800 din, bo odmerjena nova pokojnina od pokojninske osnove 800 din kot od zneska, ki je bil z zveznim predpisom določen kot osnova za odmero dodatka za borce v letu 1968. To pa pomeni, da se bodo borcem NOV izpred 9.9.1943 po tem predpisu, (kolikor ne bo prišlo do dodatnega republiškega predpisa) pokojnine na novo odmerile od pokojninske osnove 800 din. Seveda pa to še ne pomeni, da bi znašala vsaka najnižja pokojnina 800 din ali, da bi vsak moral dobiti 85 odstotkov od te pokojninske osnove, torej 680 din, temveč le, da se bo kot osnova za odmero pokojnine (v višini odstotka kot pač pripada vsakomur, vzel znesek 800 din.

- priporoča potrošnikom hiter, sodoben in cenen nakup vseh potrebščin za sebe, za družino, za dom in za gospodinjstvo;

- za tuje kupce je v hiši menjalnica. Potrošniki lahko izbirajo blago v poslovalnicah:

TRGOVSKA HIŠA Ljubljana, Tomšičeva ul. 2
BLAGOVNICA S STANOVANJSKO OPREMO,
Wolfova 1

KONFEKCIJA ELITA, Ljubljana, Čopova ul. 7
BLAGOVNICA ŠKOFJA LOKA, Kidričeva ul. 1/a

Vojaška veda in tehnika

Ameriški medcelinski izstrelki niso dovolj zavarovani

Kaže, da ameriško jedrsko orožje, ki je namenjeno za masčevalne ukrepe proti Sovjetski zvezi, če bi ta prva napadla ZDA, ni dovolj varno. Ameriško vojaško letalstvo je namreč zahtevalo, da je treba napraviti nove načrte, kako izboljšati sedanje sisteme za medcelinske balistične izstrelke »Minuteman« oz. kako jih spraviti v opuščen premogovnik, ki so »globoki na stotine metrov«.

Ameriški manevri v Zahodni Nemčiji

S prihodom dvainšestdesetega transportnega reaktivnega letala C-141 na nürnbergski letališče je bil končan prvi del manevrov v Zahodni Nemčiji. To se je zgodilo 21. januarja ob 18.41. torej le s štirinajsturno zamudo. V trinitridesetnem »zračnem mostu« so prek Atlantiskega oceana prepeljali v Evropo približno 5.000 pripadnikov 24. mehkanizirane pehotne divizije. Pot iz Amerike v Evropo je bila dolga približno 10.000 km. »Zračni most« je deloval tako natančno, da so ga strokovnjaki ocenili kot dovršenost letalskega transporta.

Eksplozija na letalonosilki »Enterprise«

Ameriška letalonosilka »Enterprise«, ki jo je pred kratkim poškovala močna eksplozija, je največja vojna ladja na svetu. Letalonosilka je neposredno sodelovala v vojni proti Vietnamu s svojo navzočnostjo pa je grozila tudi Severni Koreji potem, ko so tamkajšnje oblasti zaplenile ameriško vojniško ladjo »Pueblo«. Do eksplozije je prišlo, ko je bila ladja blizu vietnamskih obal.

Posadka te ladje šteje 5.084 oficirjev in mornarjev. Ladja je stara osem let. Pred sedmimi leti je letalonosilka »Enterprise« odplula na pot okrog sveta in je v 65 dneh preplula, ne da bi se spotoma ustavljala, približno 50.000 km dolgo pot. Ladja je dolga 330 metrov. Eksplozija je zahtevala več kot 20 smrtnih žrtev mnogo pa je bilo tudi ranjenec.

Dubrovniško letališče bodo povečali

Dubrovniško letališče, ki so ga odprli pred šestimi leti, ima zelo velik promet, letno okrog 300.000 potnikov. Poleti se pogosto dogaja, da dnevno prileti ali vzleti po 50 do 60 letal s približno 5.000 do 6.000 potniki. Ker pričakujejo, da bo promet čedalje bolj narasčal, so sklenili, da bodo sedanje letališčne stavbe dvignili, isto pa s sedanjih 2.600 metrov podaljšali na 3.300 metrov dolžine.

Splitsko letališče deluje šele dobri dve leti, vendar tudi tam pristiha čedalje več letal. Lani je na tem letališču, ki je od mesta oddaljeno 20 km, pristalo ali odletelo približno 200.000 potnikov. Na letališču imajo tudi tri letala tipa Cessna za turistične namene.

1.446 ameriških generalov in admiralov

Združene države Amerike imajo skupno 1.446 generalov ali admiralov. V kopenskih enotah jih je 521, v letalskih 542, v mornarici pa 76 generalov in 37 admiralov.

Italijanski fiat G. 91Y

Na sliki vidimo prototip novega italijanskega lovca za taktično podporo enotam na tleh. To je fiat G. 91Y, ki ima štiri reaktivne motorje. Prazno letalo tehta 3.800 kg, povsem oboroženo pa 8.700 kg. To-

da v tem primeru se lahko dvigne iz betonske piste. Značilnost novega letala je tudi v tem, da je opremljeno s posebnim radarjem za merjenje višine. To pomeni, da cilje na tleh lahko napada iz majhne višine in da razne ovire (vzpetine, hribe) avtomatično »presekajo«. Italijansko letalstvo bo v kratkem prejelo prvih dvajset letal te vrste, vsako pa bo stalo 1.390.000.000 starih dinarjev.

Največja hitrost, k jo to letalo lahko doseže, znaša 1.200 km na uro.

Obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Osnutek statuta Zveze združenj rezervnih oficirjev, podoficirjev in vojaških uslužbencev Jugoslavije

I. ZNAČAJ IN NALOGE ORGANIZACIJE:

1. Zveza združenj rezervnih oficirjev, podoficirjev in vojaških uslužbencev Jugoslavije je prostovoljna družbena organizacija (v nadaljnjem besedilu: Zveza združenj rezervnih oficirjev ZZRO—

2. Zveza združenj rezervnih oficirjev je skupna organizacija rezervnih oficirjev, podoficirjev in vojaških uslužbencev socialističnih republik: Bosne in Hercegovine, Črne gore, Hrvatske, Makedonije, Slovenije in Srbije ter socialističnih avtonomnih pokrajin Kosova in Vojvodine.

Konstituirajoč se v Zvezo združenj rezervnih oficirjev republiške in pokrajinske skupščine, zveze združenj rezervnih oficirjev s svojimi pravilniki, sprejetimi na osnovi tega statuta, natančneje določijo načela lastnega organiziranja ter načina dela in delovanja.

»Zveza združenj rezervnih oficirjev naslanja svojo dejavnost na program Zveze komunistov Jugoslavije in Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije ter izpolnjuje obveznosti v duhu zakona o narodni obrambi, dosledno izpolnjuje vse naloge in ukrepe

pomembne za nadaljnjo krepitev obrambne moči, neodvisnosti, suverenosti in teritorialne nedotakljivosti Socialistične federativne republike Jugoslavije.

4. Zbirajoč v svojih vrstah rezervne oficirje, podoficirje in vojaške uslužbenec in aktivirajočih jih za izpolnjevanje njihovih obveznosti do narodne obrambe in drugih ukrepov, važnih za nadaljnjo krepitev obrambne moči SFRJ, Zveza združenj rezervnih oficirjev izpolnjuje naslednje osnovne naloge:

— spremlja in razvija aktivnost članstva pri izpolnjevanju vseh nalog, važnih za nadaljnjo krepitev obrambne moči dežele, določenih z zakonom o narodni obrambi in zakonom o vojaški obveznosti;

— spremlja, razvija in vzpodbuja aktivnost za povečanje vojaškega strokovnega znanja svojih članov;

— na osnovi ciljev in tez urjenja, ki jih daje DSNO Zveza združenj rezervnih oficirjev sestavlja načrte in programe urjenja;

— v organizaciji, planiranju, izvajanju in izbiri oblik in metod vojaškega strokovnega urjenja se Zveza združenj rezervnih oficirjev

naslanja na organe narodne obrambe, štabe in komande teritorialne obrambe, komande enot in ustanove JLA;

— razvija aktivnost, usmerjeno v čuvanje in negovanje lika rezervnega oficirja, podoficirja in vojaškega uslužbenca;

— pomaga svojim članom, organom JLA, in narodne obrambe v urejanju njihovih vprašanj, izvirajočih iz pravic in dolžnosti rezervnih oficirjev;

— v sodelovanju z drugimi družbeno-političnimi organizacijami se zavzema za zunanjo politiko aktivne miroljubne koeksistence, ki jo vodi naša dežela.

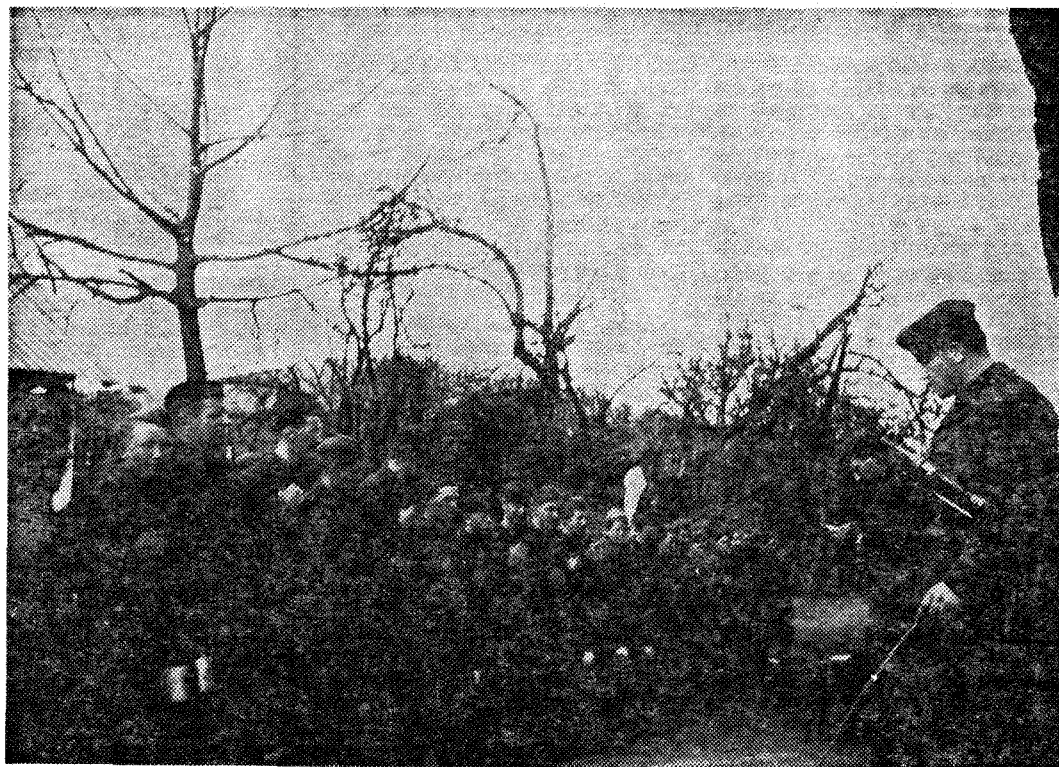
II. ČLANSTVO V ZVEZI

5. Pravico biti član Zveze združenj rezervnih oficirjev ima vsak občan SFRJ, ki je rezervni oficir, podoficir ali vojaški uslužbenec.

Pravico biti član ima tudi aktivna vojaška oseba JLA.

6. Vsak rezervni oficir, podoficir in vojaški uslužbenec se vpiše v Zvezo v združenju na ozemlju, kjer prebiva na osnovi pristopne izjave in osebne vojaške izkaznice, sodeluje v njenem delu in plačuje članarino.

Fotografija z vprašajem

Komisar čete ali bataljona bere ukaz — najbrž zjutraj — četi ali bataljonu kake brigade. Ob njem stoji komandir ali komandant in se zamišljen igra s šibo. Najbrž pozna vsebino ukaza, ki ga bere komisar in mu je zato dolčas. Slika je najbrž nastala pozno jeseni 1944 ali spomladi 1945, saj je drevje goloborci pa popolnoma oblečeni v angleške uniforme. Očitno gre za operativno enoto. Sporočite nam, kdaj in kje je slika nastala, katero enoto predstavlja in kdo so tovariši na sliki.

K »Fotografiji z vprašajem« v letošnji 4. številki smo dobili kar dvojce pojasnil, ki pa si na žalost precej nasprotujeta. Tovariš Stane Medvešek iz Maribora, Strossmajerjeva 10, piše, da slika predstavlja skupino borcev 5. bataljona 2. brigade VDV ali »Tončkovega bataljona« (Po narod. heroju Tončku Dežmanu, komandantu bataljona). Posneli da so jo oktobra 1944 na Uskovnici nad Bohinjem. Drugi v prvi vrsti od leve proti desni je mitraljezec Jože iz kamniške čete, doma nekje iz okolice Cerknega. Četrta (kleči) je Černigoj z Otlice nad Ajdovščino. Peti je komisar kranjske čete Slavko Karis-Kvak, ki zdaj živi kot upokojeni oficir v Radovljici. Četrta z desne proti levi je Stane Medvešek, tedaj komisar kamniške čete VDV.

Tovarišica Ana Debelak s Trstenika pa piše, da je bila ista slika objavljena v zborniku »Ljudstvo pod Storžičem v boju za svobodo«, ki je izšel 28. junija 1955 ob krajevnem prazniku občine Goriče. Tam piše, da je na sliki jurišni vod 1. čete 3. bataljona Kokrškega odreda leta 1944. Debelakova je na sliki spoznala svojega brata Valentina Dolenca-Murčka, drugega od desne proti levi, ki kleči ob mitraljezu. Valentin Dolenec pa je padel 28. julija 1944 in je torej slika morala biti posneta pred tem časom. Debelakova nam svetuje, naj se obrnemo po pojasnila na Franca Štefeta-Miška iz Ljubljane.

K »Fotografiji z vprašajem« v lanskii 46. številki pa je poslal pojasnilo tovariš Franc Bernard-Jurko iz Mošenj na Gorenjskem. Piše, da je bila slika posneta nekako januarja ali februarja 1945 na Javorjah v Poljanski dolini na Gorenjskem, pred Petercelovo hišo, po domače pred »Petercem« na Muravah. Na sliki so kurirji IV. relejnega sektorja s postaj 3 g, 11 g, 13 g in 15 g. Takrat je štab relejnega sektorja sklical posvet kurirjev, slikali pa so jih, ko je bil posvet končan.

Na skrajni levi stoji Štefan Primožič-Niko (zdaj zaposlen v podjetju »Niko« v Železnikih. Ob njem je pokrit s titovko Jože Fojkar-Vojko, komisar relejnega sektorja (zdaj menda živi v Skofji Loki). Na desni strani, na stopnicah, stoji Karel Rihtarčič, vodnik (zdaj živi na Strazišču pri Kranju) na Šentpetrski cesti). V ozadju, med Karlom Rihtarčičem in tovarišem, katerega imena se Bernard ne spominja, stoji Bernard, takrat komandir postaje 3 g, po činu zastavnik. Cigarete deli kurirjem komandant IV. sektorja s partizanskim imenom Janko Jelovski, poročnik, ki zdaj živi v Skofji Loki. Njegovega pravega imena se ne spominja. Cigarete pa prejema Franc Potočnik-Sine (zdaj živi v Kranju). Na desni strani Potočnika je Anton Pegan iz Železnikov, zdaj direktor »Tehtnice«.

Vsem hvala za pojasnila!

Kadar je pravica do članstva v zvezi sporna, odloča o vpisu skupščina združenja. Oseba, ki ji je odločena pravica do vpisa, se lahko pritoži vsem organom zveze.

7. Članstvo v Zvezi združenj rezervnih oficirjev preneha:

— z izgubo čina rezervnega oficirja in podoficirja, oziroma naziva vojaškega uslužbenca;

— s svojevoličnim izstopom iz zveze, in

— z izključitvijo iz zveze; izključijo pa se tisti člani, katerih dejavnost nasprotuje temu statutu ali ki so storili kazniva dejanja, izdajstvo socialistične domovine in podobno.

O izključitvi in prenehanju članstva odloča skupščina združenja.

Proti sklepu o izključitvi se lahko vložijo pritožbe na vse organe zveze.

Rezervni oficir (podoficir, vojaški uslužbenec), ki je prenehal biti član zveze, vrne člansko izkaznico in značko zveze.

III. PRAVICE IN DOLŽNOSTI ČLANA ZVEZE

8. Član Zveze združenj rezervnih oficirjev ima v svoji zvezi in matičnem združenju pravico:

— da sodeluje v delu na skupščinah in v vseh dejavnostih združenj in zveze, javno navaja svoja gledališča in predloge ter brani svoja mnenja in predloge;

— da je seznanjen s celotnim delom, programom in predlogi za ureditev vprašanj, ki jih načenja združenja in organi zveze;

— da voli organe združenj in zveze in da je voljen vanje;

— da dobi pomoč in podporo od združenja in zveze v urejanju vseh vprašanj, izvirajočih iz pravic in dolžnosti, ki jih ima kot rezervni oficir;

— da sodeluje na vseh sejah organov združenj in zveze, kadar se razpravlja in odloča o njegovem delu, postopkih in njegovih predlogih kadar se sprejemajo sklepi, ki se neposredno nanašajo nanj, in

— da se v zvezi s svojimi vprašanji obrača na organe združenja in zveze ter da od kateregakoli organa združenja in zveze zahteva odgovor na svoje vprašanje.

9. Član Zveze združenj rezervnih oficirjev je dolžan:

— izpolnjevati statut in se aktivno boriti ter prispevati k uresničevanju ciljev in nalog združenja in zveze;

— sodelovati v sprejemanju in izpolnjevanju sklepov, gledišč in politike združenja in zveze;

— obvezno izpolnjevati svoje vojaško strokovno znanje in sodelovati pri urejanju, ki ga organizira združenje;

— čuvati ugled in negovati lik rezervnega oficirja in

— plačevati članarino.

IV. NAČELA ORGANIZIRANJA IN STRUKTURE ZDRUŽENJ IN ZVEZE

10. Osnovne oblike organiziranja članstva so združenja, v katerih se članstvo organizirano pripravlja na izpolnjevanje nalog, slonečih na določbah tega statuta.

Združenja se ustanove na teritorialnem načelu ob upoštevanju števila članov združenja, velikosti ozemlja, pogojev dela in demokratičnih pravic članstva.

11. Sklep o številu združenj na svojem območju sprejme obč. skupščina zveze, držec se načel, določenih s tem statutom, pravilnika republiške zveze in mnenja članstva in upoštevanje potrebe vojaškega strokovnega urjenja.

Večja združenja lahko ustanove tudi sekcije.

12. Združenje deluje kot celota na ozemlju, kjer je bilo ustanovljeno.

V. SKUPŠČINE ZDRUŽENJ IN ZVEZE

13. Združenja rezervnih oficirjev organizirajo zvezo združenj občine, mesta, pokrajine, republike in Zvezo združenj rezervnih oficirjev Jugoslavije.

Organi Zveze združenj rezervnih oficirjev se organizirajo od občine do federacije.

Skupščine združenj in zveze so najvišji organ združenj in zveze in osnovna oblika dogovarjanja, določanja nalog in odločanja članstva zveze.

a) Združenje:

14. Skupščina združenja sestoji iz celotnega članstva.

15. Za izpolnjevanje nalog med sejami skupščina izvoli odbor. Število članov odbora se določi s sklepom skupščine. Odbor je izvršilno telo skupščine in voli se na dve leti.

Skupščina voli predsednika, sekretarja in blagajnika, ki so hkrati člani odbora.

Skupščine združenj volijo svoje delegate za člane občinske skupščine zveze po ključu, ki ga določi občinska skupščina zveze.

16. Skupščina združenja se sestane po potrebi. Razpravlja o lastni aktivnosti in nalogah v duhu statuta, spodbuja članstvo, da izpopolnjuje svoje vojaško strokovno znanje, daje pobude za obravnavanje odprtih in neurejenih problemov svojega članstva in ocenjuje delo odbora.

d) Občina:

17. Skupščina Zveze združenj rezervnih oficirjev občine sestoji iz delegatov iz združenj, katerih mandat traja dve leti. Ključ za število delegatov iz združenj določi občinska skupščina zveze.

18. Za opravljanje tekočih aktualnih nalog in izpolnjevanje sklepov izvoli skupščina občinske zveze na dve leti občinski odbor zveze kot izvršilni organ občinske skupščine zveze. Število članov odbora se določi s sklepom skupščine.

Skupščina izvoli iz svojih vrst na dve leti predsednika, podpredsednika in sekretarja, ki so hkrati člani odbora.

Skupščina voli delegate za člane republiške, pokrajinske in mestne skupščine zveze po ključu, ki ga določi republiška, pokrajinska in mestna skupščina zveze.

19. Skupščina občinske zveze dela in zaseda v stalni volilni sestavi ves čas, dokler traja mandat. Sestaja se po potrebi, razpravlja o aktivnosti združenj in izpolnjevanju nalog, določenih s tem statutom, sprejme program dela in naloge združenj na svojem področju, določi načrt in program informiranja in dela za dodatno urjenje rezervnih oficirjev in ocenjuje delo zbora skupščine občinske zveze.

20. Skupščina občinske zveze lahko sodeluje v zvezi z vprašanji splošnega interesa z drugimi občinami v republiki ali zunaj nje.

Skupščine zveze iz več občin lahko ustanove posebna koordinacijska telesa (odbore), ki se volijo in delajo na osnovi dogovora občinskih skupščin zveze in pravilnika republiške zveze.

c) Mesto z več občinami:

21. Združenja rezervnih oficirjev občin na področju mesta z več občinami se združujejo v zvezo združenj rezervnih oficirjev mesta. Najvišji organ mesta je mestna skupščina Zveze združenj rezervnih oficirjev, ki jo z neposrednim delegiranjem konstituirajo obč. skupščine zveze s področja mesta, oziroma združenja, če se ne ustanove občinske skupščine zveze. Mandat delegatov traja štiri leta.

O načinu lastnega organiziranja odloča sama mestna skupščina zveze v duhu tega statuta.

22. Mestna skupščina zveze dela in razvija aktivnost v skladu z aktivnostjo v občinah in svojimi neposrednimi nalogami in v tem smislu sprejema sklepe in določa program dela, upošteva pravice občinskih skupščin zveze, sloneče na tem statutu in pravilniku republiške skupščine zveze.

23. Vsa vprašanja, izvirajoča iz specifičnosti vloge skupščine mestne Zveze uredi s svojim poslovnikom v duhu tega statuta in pravilnika republike ter po predhodnem posvetovanju z občinskimi skupščinami zveze.

d) Republika in avtonomna pokrajina:

24. Skupščina Zveze združenj rezervnih oficirjev socialističnih republik-pokrajin se sestoji iz delegatov občinskih skupščin zveze, ki se volijo na štiri leta po ključu, ki ga določi pokrajinska skupščina zveze.

Za opravljanje tekočih nalog ter izpolnjevanje lastnih odločitev in sklepov in za usklajanje poslov, ki so skupnega interesa za vsa združenja in članstvo zveze, voli skupščina republike-pokrajine izvršilni organ skupščine — republiški oziroma pokrajinski odbor skupščine zveze.

Skupščina zveze republike-pokrajine določi število članov republiškega-pokrajinskega odbora.

Republiški oziroma pokrajinski odbor skupščine zveze voli sekretarjat kot operativno telo, katerega število članov določi sam.

Skupščina zveze republike-pokrajine voli na štiri leta predsednika republiške-pokrajinske skupščine, enega ali več podpredsednikov in sekretarja.

Delo republiške pokrajinske skupščine zveze, oziroma republiškega-pokrajinskega odbora vodi predsednik, delo sekretariata in strokovnega aparata v odboru pa vodi sekretar.

26. Skupščina zveze republike-pokrajine dela in zaseda v stalni volilni sestavi ves čas, kolikor traja mandat. Sestaja se po potrebi, povzema svoje delo, ocenjuje delovanje organizacije v republiki — pokrajini in delo odbora, določa program dela in aktualne naloge zveze in združenj, sprejme orientacijske programe informiranja in dodatnega urjenja rezervnih oficirjev ter določi in sprejme finančni plan za dejavnost organizacije.

e) Federacija:

27. Skupščina zveze združenj rezervnih oficirjev Jugoslavije je najvišji organ zveze. Konstituirajo se iz članov, ki jih delegirajo republiške-pokrajinske zveze po ključu, ki ga določi skupščina zveze.

Skupščina zveze združenj rezervnih oficirjev Jugoslavije zaseda po potrebi, najmanj na enkrat letno; obravnava in določa smernice in naloge; določi gledišča, sprejme odločitve in sklepe o vseh vprašanjih, ki so pomembnejša za vso organizacijo; določi letni program dela, dopolni in spremeni ta statut; izvoli zvezni odbor kot izvršilno telo skupščine ter ustrezne organe in komisije in oceni njihovo delo, predstavlja Zvezo združenj

rezervnih oficirjev Jugoslavije v deželi in v odnosih s tujimi organizacijami, planira in zagotovi finančna in druga sredstva za delo.

28. Za opravljanje svoje funkcije voli skupščina Zveze rezervnih oficirjev Jugoslavije iz svojih vrst izvršilni organ — zvezni odbor, predsednika, enega ali dva podpredsednika in sekretarja.

Število članov zveznega odbora določi skupščina Zveze združenj rezervnih oficirjev Jugoslavije.

Zasedanje skupščine Zveze združenj rezervnih oficirjev Jugoslavije skliče zvezni odbor, skupščino pa vodi predsednik.

Seje zveznega odbora sklicuje in jih vodi predsednik.

Zvezni odbor lahko izvoli sekretariat kot operativno telo, katerega število članov določi sam. Delo sekretariata in strokovnega aparata v odboru vodi sekretar.

29. Zvezni odbor skupščine Zveze združenj rezervnih oficirjev Jugoslavije izpolnjuje sklepe, odločitve in program dela skupščine, načrtuje aktualne probleme, važne za celotno organizacijo, sodeluje z DSNO in organi JLA o vseh vprašanjih, važnih za narodno obrambo, skupaj z DSNO pripravlja programe za informiranje in dodatno urjenje rezervnih oficirjev, pripravlja načrte in programe dela, sklicuje se skupščine, predlaga ukrepe za zboljšanje dela in urejanje vprašanj pomembnih za delo Zveze združenj rezervnih oficirjev Jugoslavije v celoti.

VI. SKLICANJE SKUPŠČINE

30. Sejo skupščine združenj in zveze skliče predsednik skupščine na podlagi sklepa izvršilnih organov združenj in zveze na osnovi programa dela, na osnovi zahtev najmanj tretjine članov združenj ali članov skupščine zveze.

Skupščine zveze v občini se lahko sklicujejo na pobudo in zahtevo ene ali več skupščin združenj, skupščine v mestu, pokrajini in republiki na iniciativo in zahtevo ene ali več skupščin občinske zveze, skupščina v federaciji pa na iniciativo in zahtevo ene skupščine v pokrajini ali republiki.

Način pripravljenja in dela sej uredi vsaka skupščina s svojim poslovnikom.

VII. KONSTITUIRANJE ORGANOV ZDRUŽENJ IN ZVEZE

31. Vsa telesa in vsi organi združenj in zveze so voljeni in volijo se praviloma s tajnim glasovanjem.

Redne volitve vseh teles in organov potekajo v roku, predvidenem s tem statutom, oziroma pravilnikom republiške skupščine zveze. Na rednih volitvah se sestava teles in organov obvezno obnovi za polovico.

Razen rednih volitev so možne tudi delne ali popolne volitve. Razpišejo se takrat, kadar volilno telo ugotovi, da je to potrebno.

Skupščine združenj in zveze lahko odpokličejo posamezne telesa in organe in posamezne člane v

(Nadaljevanje na 10. strani)

Jošt Rolc: Junak z Nomenja

»Kje je Jože Ažman? Takoj odgovorite!« je naposled zakričal eden izmed policistov v spakedrani slovenščini.

Ne vedo, kje je, niso ga našli... ji je šinilo skozi možgane. Obenem pa je začutila kanček upanja, da se bo morda le vse tako izteklo, kot si je zamišljala. To je bilo dovolj, da jo je prevzela samozavest. Zdaj je z narejeno potrlostjo odgovorila:

»Tudi mene skrbi zanj. Sploh ne vem, kje je.«

»Vi ste njegova žena in morate vedeti, kam se je skrill!« je zakričal vojak in ji naperil svetilko v oči.

»Saj vam pravim, da bi tudi sama rada vedela, kje je. Že ob razpadu je moral s konji na Štajersko. Kam, tudi sam ni vedel. Od takrat nismo več slišali zanj.« Tako sta se bila dogovorila z možem, da bo rekla, če pridejo ponj.

»Kmalu bomo ugotovili, če govorite resnico,« je preteče zasikal vodja Nemcev ter jezno odšel skozi vrata. Za njim so jo pobrali tudi njegovi spremljevalci.

Medtem je Ažman trdno spal v svojem skrivališču in se mu niti sanjalo ni, kaj se dogaja v njegovi hiši. Vedel je, da bo prej ali slej moral zapustiti svoj čebelnjak in se umakniti v gozd, zato je imel pri sebi puško, strelivo in opremo.

Okoli treh zjutraj ga je zbudila Rozka, ki je prišla na skrivaj iz hiše prek sadovnjaka. Povedala mu je, da so ga iskali Nemci in da bodo najbrž kmalu spet prišli. Ažman je bil v hipu buden. Nekaj hipov je molče razmišljal, nato pa se je odločil, da bo takoj odšel iz vasi. Hčerki je le še dal podrobnejša navodila glede zveze.

Zjutraj so domači zvedeli, da Nemci tisto noč niso bili samo pri Ažmanovih, ampak da so iskali fantje in može tudi po drugih hišah. Na srečo pa niso nikogar našli, ker so se vsi, ki so se bali aretacije, pravočasno poskrili.

Tako je Ažman postal partizan že 24. junija 1941. Iz čebelnjaka se je napotil v strmi breg proti Goričci, hribu nad Nomenjem. Tam je ostal čez dan skrit v gostem grmičevju. Čakal je na domače, da bi mu sporočili, kakor je bilo dogovorjeno, kako je v vasi in sploh v Bohinju. Pod noč je iz vasi prišla Rozka in povedala očetu, kako je uspelo na Bistrici zadnji hip pobegniti tudi Tomažu Godcu. Zal pa ni uspelo pobegniti prav vsem po Bohinju.

Vesti o nočnem lovu na komuniste in druge vidnejše ljudi so se hitro širile po vaseh, saj so to bile prve aretacije po Bohinju. Bohinjec se je spet polastila negotovost, toda zdaj je že začela preraščati v sovraštvo.

Zveze med komunisti so odlično delovale, nič ni bilo prepuščeno naključju ali stihiji. Dne 25. junija so se na Goričci sešli Ažman, Tomaž Godcec ter Nomnjana Janez Zupan in Lojze Pintar. To so bili prvi štirje bohinski partizani.

Utaborili so se višje v strmini, na kraju, ki ga domačini imenujejo Strani. Tam so si že prej izbrali varno zaklonišče v težko dostopni skalni duplini, za katero razen najožjih sorodnikov partizanov ni nihče vedel. Votline ne so dalo opaziti, čeprav je bila tik nad Nomenjem; iz nje pa so lahko partizani opazovali vas in okolično Nomenja. Zaradi varnosti pa nihče ni smel k votlini, še svojci partizanov ne. Zveze so partizani vzdrževali vsakič na drugem kraju, dovolj daleč od votline in steze v gozdu.

Taborišče na Strani je bilo izhodiščna točka za prve akcije te še maloštevilne partizanske skupine, ki je bila od prvih dni neprestano na poti. Navadno so odhajali na razne naloge trije borci skupaj, četrti pa je ostal za stražo v taborišču. Trojka je vsakič obšla velik del Bohinja, pa tudi drugih krajev, vse do Ratitovca, Jelovice, Mežaklje in Pokljuke. Vseposod je navezovala stike z drugimi partizanskimi skupinami, ki so nastajale okoli partijskih organizacij in posameznikov. Pozneje so se vse te skupine sestale v Gorjušah in se po kratkem dogovoru za akcije razšle na vse strani, vsaka na svoje območje.

Sprico ponesrečenega poskusa okupatorja, da bi polovil komuniste, organizatorje upora, so se okupatorske oblasti resno zamislile. Nepričakovan odpor jih je prisilil, da so začele razmišljati o temeljitejših pripravah na zatiranje odpora. Zaposile so vse dotedanje ovaduhe in skušale pridobiti nove. Predvsem naj bi izsledili partizanske zveze in taborišča. Toda to okupatorju ni uspelo. Pač pa so partizani z vrsto uspešnih akcij pokazali, da je njihova organizacija dobra in da jih vodijo večji ljudje.

Nemci pa so se trudili, da bi dobili v roke predvsem Ažmana. Toda vse zaman. Zato je nacistična policija z značilno nacistično brutalnostjo zasnovala celo vrsto ukrepov. Vdirala je v hiše, zasliševala, grozila s streljanjem in aretacijami, če kdo ne bo prijavil vsako sled partizanov najbližnjim nemškim oblastem.

Pri Ažmanovih doma so bili vsi kot na trnhi. Razmišljali so, kaj naj naredijo, da bi vsaj za silo odvrnili sum, da imajo zveze s partizani in z očetom. Spet je bila najbolj prisebna Rozika. Odločila se je, da bo sama stopila na orožniško postajo na Nomenju in tam nekako skušala preslepiti Nemce. Hrabrosti ji ni manjkalo, pa tudi dovolj čedna je bila, da je lahko računala, da je orožniki ne bodo vrgli skozi vrata. Mati in brata so dvomili o uspehu, toda zadržati je niso mogli.

Komandir orožniške postaje, na videz dobrodušen debeluhar, že malce prileten podoficer, je debelo pogledal, ko je dekle stopilo predenj. Čisto ga je zbegala, ker se je niti v sanjah ni nadejala. Zdelo se mu je, da je bolj presenečen kot pa ona prestrašena. Brez najmanjšega strahu je sedla na ponujeni stol.

»Moja mama in mi vsi smo zelo v skrbeh za očeta,« je pripovedovala. »Prišla sem, da bi poizvedela, kje je, ker ga je vedno ni s Štajerskega, kamor je moral ob razslužbo stare Jugoslavije voditi konje za vojaštvo. Mislim, da orožniki morajo vedeti, kje je, če ga niso nemške oblasti zadržale.«

Orožnik je neumno zijal v dekle, kot bi ga pravkar zbudili iz trdega sna. Nato je vzel v roke svinčnik in začel pisati na papir, potem ko se je odkašljal. Pri tem je brundal nekaj nerazumljivega. »Gospod komandir, prosim, bodite tako prijazni in osebno posredujte, da bo oče prišel kar najhitreje domov,« je ponižno prosila Rozika in hlinila potrlost, da bi se mu zasmilila. On pa, kot da bi ne vedel, kaj naj naredi, se je počasi dvignil izza mize ter začel zamišljeno hoditi po sobi.

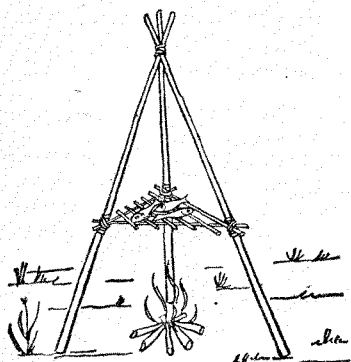
»Težko bo, zelo težko, spoštovana gospodična,« je nazadnje dejal neodločno in se zazrl v brhko dekle. »Naše domneve o tem, kje je vaš oče, so namreč čisto nasprotno od vaših. O vašem očetu imamo skrajno pomanjkljive podatke, ki lahko zelo malo pripomorejo k temu, kar vi prosite.«

»Prosim, gospod komandir, vsaj to mi povejte, kje je,« je zatajnila Rozka, vendar jo je orožnik takoj prekinil.

»No, no, nič tarnanja, gospodična. Lahko računate z mojo velikušnostjo. V enem ali dveh dnevih bom zvedel za njegovo usodo. Upam, da ne boste razočarani,« je rekel posmehljivo, z rahlim nasmehom na tolstem, potnem obrazu. Nato se ji je celo uslužno priklonil in jo pospremil do vrat.

(Nadaljevanje sledi)

Prehrana v naravi

Slika 1

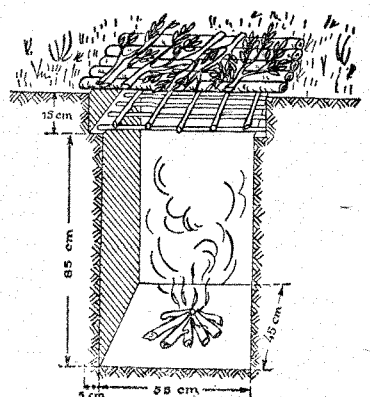
Zasilna sušilnica

Najbolj preprost tip sušilnice ima obliko trinožnega stojala, kot nam kaže slika 1.

Za sušilnico pa nam lahko rabi tudi jama (sl. 2), ki jo 15 cm pod zgornjim robom malo razširimo in tako napravimo prostor za les, na katero damo živila. Zgoraj pokrijemo jamo z vejami.

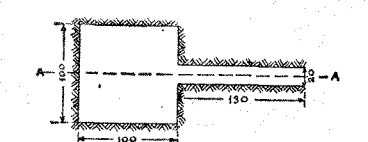
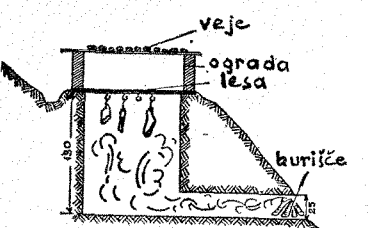
Mere take jame so razvidne s slike. Bolj bi nam ustrezala jama, ki bi jo izkopali na neravnem zemljišču, kot nam kaže slika 3. Oglejmo si podrobnosti:

Najprej izkopljemo jamo s prostornino 1 m³ (1 × 1 × 1). Vanjo speljemo vodoraven, pokrit rov, ki naj drži do dna. Rov mora biti 25 cm globok, 20 cm širok in 1,2 m

Slika 2

dolg. Pri kraju rova zakurimo. (Rov ne sme biti prekratek, ker bi sicer prihajal do lese prevroč dim oz. zrak.) Zgoraj napravimo okrog jame ograjo iz prsti in kamenja v

Slika 3

višini okrog 30 cm. Meso, ki se suši, mora biti oddaljeno okrog 1 m od dna jame in okrog 2 m od ognja. V taki sušilnici lahko sušimo tudi gobe in zeli, ki jih položimo na les iz protja ali iz žice (pletene železna mreža).

Še enkrat: Kdo je kriv poraza?

V članku »Z Malgajem na Koroško«, ki ga je napisal Tine Pavlič, objavili pa ste ga v 2. letošnji številki vašega lista, 22. januarja, piše, kako sem s svojo četo prehitro zapustil položaje in s tem zakrivil, da je imel celjski pehotni polk hude izgube. Prav tako Pavlič pripisuje mariborskemu polku odgovornost za umik in izgube celjskega polka.

Menim, da take obdolžitve ne smejo v zgodovino, dokler se ne sliši tudi druga plat zvona.

Kot četni poveljnik sem sodeloval v bojih na desnem krilu celjskega polka. Mostišče na levem bregu Drave in Velikovec je branilo 6 čet, iz celjskega in mariborskega polka po tri. Tri čete mariborskega polka so bile razporejene na desnem krilu obrambe. Skrajna na desnem krilu, najbolj na vzhodu, je bila IX. četa pod poveljstvom nadporočnika Adolfa Bezjaka, ki je držala sektor od Drave do sv. Petra. Zraven nje je bila XI. četa pod poveljstvom nadporočnika Stanka Jurka, ki je posedala položaje med Lipovcem in do Vober. Nato je bila X. četa pod mojim poveljstvom. Branili smo se med Ošeno in »Goldbrunnhoffom«. Kako so bile razporejene tri čete celjskega polka na našem levem krilu, ne verna natanko. Vem pa, da je bil zraven mene na mojem levem krilu s svojim vodom poročnik Tine Pavlič, saj sem ga enkrat osebno obiskal. Prav tako vem, da so bile tri čete celjskega polka bolj na gosto razporejene kot pa našega, ker smo pričakovali napad iz celovške smeri.

Zgodaj zjutraj 2. maja 1919 se je na dveh krajih začel nemški napad, in sicer pri Arličah in pri sv. Petru, oziroma na slabše zasedenih točkah okoli teh krajev. Na odseku, ki ga je branila moja četa, Nemci niso napadali. Napad na Arliče so naši odbili, toda napadalci so še naprej naše položaje stalno obstreljevali.

Pri sv. Petru je sovražnik napadel z veliko premočjo. Tam se je branila IX. četa precej dolgo in pri tem utrpela razmeroma visoke izgube okoli 20 mrtvih in ranjenih. V tej četi je bil znani junak častniški namestnik Savrič, ki je lani umrl v Ljubljani. Bil je nosilec avstrijske zlate medalje.

Kot smo je sovražniku zaradi velike premoči le uspelo prebiti obrambo. Tako se je začel umik, med katerim so se vodi in desetine sicer umikale, toda pri tem so se branile na manevrski način.

Toda sovražnik je prišel XI. četi za hrbet. Ta četa je imela že dva dni prej v bojih za Vobre hude izgube. Njen poveljnik je moral oditi v mariborsko bolnišnico. Zato se je tudi ta četa morala umikati tako kot IX. četa.

Ko se je okoli Lipovca stopnjevalo puškarjenje, sem začel pozorno opazovati in poslušati, kaj se dogaja. Tako sem opazil, kako Nemci že iz gozda prek njiv in travnikov napadajo Velikovec. Zdal sem vedel, kaj se dogaja. Nemški napad na Arliče je bil samo demonstrativen, sem razso-

dil, njegov namen je bil vezati naše čete. V največji naglici sem moral obrniti razpored naše čete za 90 stopinj. Po tej spremembi sem s četo prišel na travnik pred Velikovcem, kjer se je že razvijal končni spopad. S četo sem okrepil rezervo, ki so jo tedaj že poslali v boj.

Prav tedaj pa je poleg mene udarila granata, značni pritisk me je vrgel kak meter v stran. Ko sem se ovedel, je stal zraven mene vodja sanitetske skupine narednik Hren in me začel spraševati, če sem kaj ranjen. Začuda pa sem bil popolnoma cel.

Medtem je spopad prerasel v pravo katastrofo za nas. Nemci so še vedno dobivali okrepitve, iz gozda so se valile vedno nove in nove čete. Naše čete so se začele umikati v neredu. Sam sem se umaknil med zadnjimi in prekoračil most čez Dravo med hudim obstreljevanjem številnih težkih mitraljezov.

Zdal pa nekaj splošnih pripomb na pisanje Tineta Pavliča!

Naša obrambna četa ni bila taka kot so bile fronte med I. svetovno vojno. Nismo imeli sklenjenih strelskih jarkov in ne žičnih ovir. Bilo nas je premalo. Zato smo imeli zasedena in utrjena le oporišča na razglednih točkah. Takšno obrambno črto pa se da hitro prebiti, če sovražnik izbere šibko točko in napade z zadostnim številom vojakov. Tako je bilo tudi v našem primeru.

Tako postane vojna manevrska. S prvih položajev je treba ob sovražnikovem vdoru pomakniti čete k rezervi in na rezervne položaje, od tam pa sovražnika znova napasti ali pa ga napadati v boke in hrbet, nato pa preiti v protinapad. Toda naših čet, ki so se umikale v neredu, ni bilo mogoče več organizirati.

Sovražnik je pri Arličah napadel navidezno in s tem vezal 4 naše čete, vse tri čete celjskega in eno iz mariborskega polka, torej dve tretjini vseh naših sil. Tako je vsa obramba cilja glavnega sovražnikovega napada ležala na preostalih dveh preostalih čet mariborskega polka. To je bil dobro premišljen taktični načrt sovražnikovega vodstva.

Iz tega se vidi, da sem ob napadu storil vse, kar sem mogel. S svojo četo sem se vključil v zadnje razdobje spopada. Če pa bi z njo ostal tam kjer sem bil v začetku napada, bi bil četo zapeljal samo v nekoristno tveganje in najbrž tudi v popolno ujetništvo. S tem bi se samo povečalo število ujetnikov, torej naših izgub, naše čete bi bile še bolj maloštevilne kot so sicer bile. Sam bi bil hkrati tudi pokazal, kako nisem pravilno ocenil položaja. Tri čete celjskega polka vsega tega kar sem jaz niso mogle narediti, ker so bile vezane v boju, pa tudi niso mogle videti kaj se dogaja, ker je bilo zemljišče nepregledno. Toda jaz s tem umikom nisem povzročil celjskemu polku nobenih žrtev. Kakor čete celjskega polka niso mogle vzdrževati zveze z menoj, tako jih tudi jaz nisem mogel z njimi.

Zato po mojem krivde za poraz pri Velikovcu ni mogoče pripisovati niti četam celjskega niti mariborskega polka. Glavna krivda je v tem, da je bila naša ofenziva, ki je bila pred sovražnikovim napadom, premalo pripravljena in da njeni tvorniki niso bili dovolj vešči vodenja takih akcij. Sovražnik pa je napadel po dobro premišljenem načrtu z zadostnimi in dobro izurjenimi četami. Torej medsebojno obtoževanje nima pomena.

Ivan Gračnar, Ljubljana

Odgovor dr. Pavliča

1. Čudim se negodovanju tov. Gračnarja nad mojim opisom bojev pri Velikovcu 2. maja 1919, saj sem glede njegovega takratnega umika napisal izključno le tisto,

kar mi je on sam osebno povedal, t.j. da se je moral umakniti s svojih položajev, ker se je bil nadporočnik Jurko s svojo četo že prej umaknil in mu je grozila obkolitev.

2. Zgodovinsko je dejstvo, da je imel umik mariborskega pehotnega polka na vzhodnem sektorju velikovskega mostobrana neposredno za posledico zlom naše obrambe pri Velikovcu in hude izgube celjskega pehotnega polka na mrtvih, ranjenih in ujetih borcih.

Celo avstrijski general Knaus, ki je gotovo imel interes, da čim bolj podčrta zasluge nemških čet, piše v svoji knjigi »Freiheitskämpfe in Deutschösterreich — Kärntner Freiheitskampf« — 2. del (razdobje od 29. aprila 1919 do 1. 1920), na 24. strani, da je 2. maja 1919 naša obrambna črta vzhodno od Velikovca že okoli pol sedmih zjutraj popustila, medtem ko so na severnem delu fronte in drugod na odsekih celjskega polka boji trajali vse do osme ure zjutraj.

Nepojmljivo je, kako so mogli Nemci tako hitro prodreti do velikovskega pokopališča, od koder so držali pod ognjem edino cesto, ki drži iz Velikovca do mostu čez Dravo v smeri proti Sinči vasi. In prav to je oviralo vsak organiziran umik naših čet, ki so pri umiku pretrpele tako hude izgube. Ta okoliščina nujno navaja na sklep, da Nemci po zavzetju prve linije med št. Petrom in Dravo niso več naleteli na odpor mariborskih oddelkov, ki so se umikali s svojih položajev okoli št. Petra. Prav tako je zagonetno, zakaj naše poveljstvo v Velikovcu takrat ni izvedlo nobenega protinapada na tisto točko, ki je obvladovala cesto za umik. To so dejstva, ki jih ne smemo zamolčati, naj bodo še tako bridka. Zato pa se tudi obravnavanje teh dejstev ne more šteti za obtoževanje.

Stvar zgodovinarjev pa je, da raziščejo objektivne vzroke in tudi vse druge okoliščine takratnega usodnega umika delov mariborskega pehotnega polka z velikovške vzhodne obrambne črte.

Navedenih očitnih dejstev ne morejo izpodbiti nobene analize o položaju in razvrstitvi čet oziroma gostoti zasedbe posameznih točk in odsekov fronte niti neka teoretiziranja generalštabnega značaja o načinu bojevanja. Zlasti pa se ne moremo strinjati z dokaj samovoljno trditvijo tov. Gračnarja, da so bili napadi na odseke, ki so jih tisti dan imeli zasedene oddelki celjskega pehotnega polka, in torej tudi napadi na moj odsek pri Orličji vasi, severno od Velikovca, samo navidezni. Ali je bil samo navidezen tudi prodor celjskih čet pri naši ofenzivi 29. aprila 1919 prav v dolini reke Krke, tako rekoč pred vrata Celovca, ter na severozahodu od Velikovca v Trušnje in še naprej? Ali pa so bili morda 2. maja 1919 samo navidezni tudi naši mrtvi, ranjeni in ujeti borci?

Sicer pa se ne moremo ubraniti dvomov v zanesljivost Gračnarjevega spomina glede njegovih, sicer z ničimer dokumentiranih navedb o poteku bojev tistega usodnega jutra. Te dvome podkrepnjujejo zlasti še spomini, ki jih je tov. Gračnar objavil v lanskim 11. številki revije »Dialogik«. Tu je namreč navedel, da je general Maister sprožil in vodil našo nesrečno ofenzivo konec aprila 1919 pri Velikovcu. To pa je v očitnem nasprotju z resnico, ker je tisto ofenzivo odredila takratna narodna vlada v Ljubljani, vodil pa jo je po njenem ukazu polkovnik Milan Bleiweis. Ta ofenziva je bila nezadostno pripravljena in je zato končno ob velikih izgubah tudi privedla do zloma naše fronte na Koroškem in s tem hkrati tudi do naše velike nacionalne tragedije.

Tov. Gračnarju mora biti končno tudi razumljivo, da je naš takratni poraz povzročil veliko ogorčenje ne le pri neposredno prizadetih borcih, temveč tudi v vseh slovenski javnosti, tako je bilo povsod slišati zahteve po raziskavi poraza in po ugotovitvi odgovornosti za ta poraz.

Dr. Tine Pavlič

Franjo Malgaj (na sliki levo) decembra 1918

Bil je večkrat v Titovi bližini

V starem delu mesta Ptuja, na Prešernovi cesti, živi sedaj že upokojeni JOŽE TUDJA borec 6. liške proletarske divizije, ki je bila nekakšna zaščitna divizija Vrhovnega štaba NOV IN POJ. V tej diviziji je bil nekaj več kot leto in pol, kar je vsekakor precej dolga doba, zlasti če upoštevamo, da je prav ta divizija bila vseskozi zelo težke boje s sovražnikom na vseh svojih pohodih in izbojevala nešteto zmag nad sovražnikom.

Tovariša Tudja smo obiskali doma. Stanuje v dokaj temnem stanovanju, saj morajo pri belem dnevu svetiti z elektriko, kajti kuhinjsko okno upira svoj vsakodnevni pogled v podnožje ptujskega gradu.

Naše prvo vprašanje: kdaj je odšel med borce partizane?

Njegov odgovor je bil kratek, čisto po vojaško se je odrezal: že 12. marca 1943. leta. Tega za njega tako zelo pomembnega dogodka se pač ne da, kljub visoki starosti in boleznim tako lahko pozabiti, še posebej, ker je bil pripravljen, da žrtvuje tudi svoje življenje.

Pogovor je kmalu nanesel tudi na desant na Drvar, kjer je bil Vrhovni štab s tovarišem Titom na čelu. Pri tem se je nekoliko zresnil, kajti takoj se je spomnil, da je tedaj padlo nekaj nad 2000 njegovih soborcev in tovarišev, da je tudi on komaj za las ušel smrti, ki je v tistih zgodovinskih dneh vse okrog njega neusmiljeno kosila. Mnogih svojih soborcev se spominja, kako jurišali v smrt, samo da sovražniku preprečijo načrt, zaleti Vrhovni štab ali ga uničiti.

Rad se tudi spominja, ko je bil večkrat v bližini priljubljenega tovariša Tita, Edvarda Kardelja, Moše Pijade, Koče Popoviča in drugih. Prav tako se spominja svojega komandanta Jova Djokiča, ki je bil neustrašen borec in odličen vojskovodja. Prav tako se rad spominja vseh tistih, ki so tu ostali

za vedno in s katerimi so skupaj kovali načrte jutrišnjega dne, ko bo sovražnik za vedno pregan iz naše domovine.

Ni mi tudi pozabil povedati, kako je bila v času pohodov, borb in zmag, kajti poraza proletarci niso poznali, v njihovih enotah je bila odlična morala, medsebojno tovarištvo, ko je ena sama cigareta potovala iz roke v roko, da o poštnem vdihu dima niti ne govorimo, kako so borci, ki so lažje premagovali težke in dolge pohode, pomagali slabotnejšim, jih po potrebi naložili na svoja pleča in kolona je šla dalje, v snegu, dežju in viharju novim zmagam naproti.

Ob koncu razgovora je še dejal, kajti naduha mu močno nagaja, kar je posledica vojne, da ima še edino željo, da bi se naša mladina čimbolj spoznala z zgodovino narodno osvobodilnega boja naših narodov in tako znala bolj ceniti njene pridobitve in si še v večji meri prizadevala za mir med narodi sveta in da bi tradicije partizanskega tovarištva bile vodilo mladi generaciji na njeni nadaljnji poti skozi življenje in ustvarjanje

FRANJO HOVNIK

Trgovini

BOREC

v Ljubljani, Titova 17
in Mariboru, Partizanska 5

Priporočata cenjenim kupcem:

- vse knjižne izdaje založbe »Borec«
- tedensko nova dela priznanih slovenskih umetnikov — slikarjev in kiparjev
- dekorativne, umetniško izdelane predmete za opremo stanovanj in uradov
- osebne okrasne predmete za žene in moške, posebno mlada dekleta, po zadnji modi

Kulturni obsornik

Prešernove nagrade 1969

Letos so Prešernove nagrade, to najvišje slovensko kulturno priznanje prejeli za življenjsko delo:

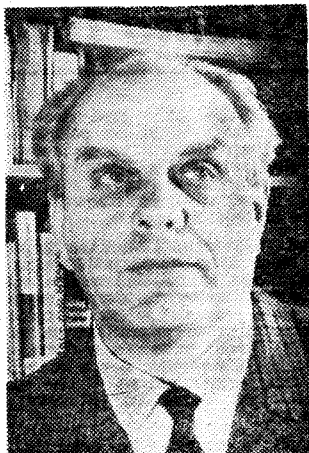
LOJZE DOLINAR — za razstavo v Mestni galeriji v Ljubljani leta 1968. V utemeljitvi je med drugim rečeno, da predstavlja delo kiparja Lojzeta Dolinarja enega temeljnih kamnov slovenske sodobne plastike. Po vojni ustvarja v smislu razgibanega realizma vrsto spomenikov, po letu 1956 pa se posveti s posebno ljubeznijo mali plastiki v smislu geometričnih oblik in linerarne stilizacije. V letu 1968 je na razstavi v Mestni ga-

da se razvoj slovenskega gledališča v Trstu, Mariboru in Ljubljani kar najtesneje veže z imenom dramske igralkke Elvire Kraljeve. Vse njene kreacije imajo skupne, nadvse prikupne poteze, odsevajo namreč duševni profil tihe, zadržane, v trpljenju preizkušene in poveljane slovenske žene, kakor živi v naši narodni pesmi in v delih Ivana Cankarja.

Dipl. ing. arh. EDO MIHEVC — za arhitektonsko-urbanistične rešitve kompleksa Lucije. V obrazlo-

ške pesmi in kasneje področje mladinske glasbe, je Pahor obogatil z deli, ki bistveno posegajo v slovensko glasbeno ustvarjanje.

žitvi je med drugim rečeno, da je njegova arhitektura osebna, značilna in sodobna v svoji zasnovi in v svojem oblikovnem izrazu. Eden najboljših primerov njegovega dela, ki je nastalo v likovno in kulturno občutljivem okolju Slovenskega primorja, je gostinsko-rekreativski kompleks v Luciji pri Portorožu.

KAREL PAHOR — za življenjsko delo na področju glasbene ustvarjalnosti. V utemeljitvi je med drugim rečeno, da so bili Pahorjevi kompozicijski dosežki v instrumentalni glasbi sprva usmerjeni v težnje, kakršne je zastopala Osterčeva šola. Pahorjevo delovanje v NOB je dalo njegovi ustvarjalnosti nove pobude. Komorno-instrumentalno področje, področje partizan-

Bilo je v soboto dopoldne, ko je Ljubljano zagrinjal snežni metež. Bil je siv zimski dan, dan mračne tihote, ki je zaglušila celo stopinje po mestnem tlaku.

In vendar tudi ta dan ni bil brez znakov bližajoče se pomladi. Na tromostovju so ustavljali mimoideče prodajalci teloha, ki se še ni razcvetel, a je vendar tako lep in privlačen, da rade volje odšteješ sto starih dinarjev za šopek.

Sneg se je vztrajno usipal iz zameglenega svoda, se usedel na strehe in ljudem na pokrivala. Gospodinje pri stojnici so se pogovarjale: »Tako mete, ko da ne bi še nikoli to zimo.«

Tedaj je enolično tihoto meteža pretrgala pesem. Ljudje so se ozirali k spomeniku Franceta Prešernu. Tam je bila že zbrana precejšnja gruča, dežnik pri dežniku. Mladina in okrog nje starejši. Obrazi resni, svečano zbrani. Še muza nad spomenikom se mi je zdela drugačna — kot bi bila zavitva v bel pajčolan.

»Zakaj pa pojó?«
»Zato, ker je danes Prešernov dan.«

Saj res, Prešernov dan, osmi februar... Brali smo o njem, gledali televizijsko oddajo o podelitvi Prešernovih nagrad, poslušali koncert — toda proslava ob njegovem spomeniku v Ljubljani, proslava v metežu, se mi zdi lepša, bolj pristna.

Letošnji nagrajenci Prešernovega sklada:

Dipl. ing. arh. Ilija Arnautović, Aleksander Peršin, Janez Vovk — za zazidalni načrt stanovanjske sosseke SS-6 v Ljubljani, **Peter Cerne** — za kiparska dela razstavljena v Škofji Loki leta 1968, **Janez Gradišnik** — za prevod Joyceovega romana »Ulikse«, **Miran Herzog** — za režijo Dürrenmattove komedije »Prekrščevalci« v Mestnem gledališču ljubljanskem, **Lojze Kovačič** — za roman »Deček in smrt«, **Nikolaj Omersa** — za slikarska dela razstavljena v Novi Gorici leta 1968, **Alojz Rebula** — za roman »V Sibilinem vetru«, **Mirko Romih in Branko Uršič** — za ustvarjalno oblikovalske dosežke v industriji pohištva »Stol«, Kamnik, **Mako Sajko** — za režijo dokumentarnih filmov, posebej za film »Samomorilci, pozor!«, **Vladimir Škerlak** — za interpretacijo in tehnično uspele koncerte doma in v tujini, **Arnold Tovornik** — za vlogo Jura Krefta v Potrčevi drami »Krefli« v izvedbi SNG Maribor, **dip. ing. arh. Uroš Vagaja** — za dolgoletno scenografsko delo in za knjižne opreme in **Franc Žižek** — za režijo TV oddaj Neznana Talija.

Hkrati je upravni odbor Prešernovega sklada tudi letos razpisal stipendije iz Prešernovega sklada.

Zdravljica v metežu

Iz mladih grl so doneli ubrani zvoki. Predvodja je držal v eni roki dežnik, z drugo je dirigiral. KOMU NAJPREJ VESELO ZDRAVICO, BRATJE, ČMO ZAPET? BOG ŽIVI NAM DEŽELO, BOG ŽIVI VES SLOVENSKI SVET...

Snežni metež ni mogel zaglušiti pesmi svobode, izpovedi genija iz Vrbe, ki smo jo slišali že nešteto krat (med narodnoosvobodilnim bojem skoraj na vsakem mitingu), pa nam še zmeraj ogreva srce in duha kot neusahljivo kredo.

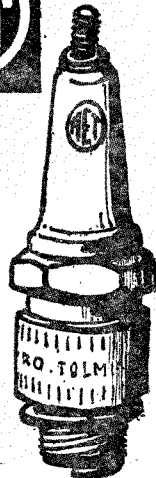
»Kdo pa so ti dijaki?« sem vprašal.

»Pedagoška gimnazija in tista iz Šubičeve,« se je glasil odgovor.

Potem so dijaki drug za drugim stopali na granitni podstavek spomenika in recitirali Prešernove pesmi. Nihče izmed navzočih ni ploskal, toda vsem se je zrcalilo na obrazih globoko ginjenje... in nemara tudi želja, da naš mladi rod v nobenem metežu ne bi pozabil na Prešernovo izročilo.

Dijakom, ki so pripravili in izvedli proslavo v metežu, trikrat zdravo!

FRANCE SUSTERSIČ

AVTOELEKTRO
TOLMIN

nagraduje kupce svojih vžigalnih svečk. Informacije dobite v vseh prodajalnah avtomateriala

Zanimivosti

»Sarajevo 1914«
v francoščini

V decembrski številki francoske revije »Les temps modernes« je na uvodnem mestu n. tridesetih straneh izšel odlomek iz knjige Vladimirja Dedijerja »Sarajevo 1914«. Uredniki revije so izbrali poglavje, ki opisuje socialno psihologijo preprostih upornikov v Bosni. Celotno Dedijerjevo delo »Sarajevo 1914« bo izšlo v francoščini pri založbi Gallimard marca letos.

Prva uprizoritev
v Jugoslaviji

Po »Namestniku božjem« je Mestno gledališče ljubljansko uprizorilo tudi Hochhutove »Vojake«. To pot je avtor spregovoril o W. S. Churchillu in njegovi politiki sredi leta 1943. Osrednji motiv drame je odločitev o načrtnem bombardiranju nemških mest in v zvezi s tem moralni problem — pobijanje nedolžnega civilnega prebivalstva. S tem motivom se prepletajo diplomatske intrige med Veliko Britanijo in Sovjetsko zvezo zaradi Poljske in njenih bodočih meja ki se razrešijo z žrtvovanjem poljske vlade v emigraciji.

V glavnih vlogah nastopata Dare Uliaga in Vladimir Skrbinešek.

Zanimiva knjiga

Pred kratkim je beograjska založba Vuk Karadžić izdala knjižno delo Mao Ce Tunga »Kitajska revolucija«. Jugoslovanski izdajatelj se je

odločil za izdajo te knjige predvsem zaradi za. m. j. a. , ki ga vzbuja današnja Kitajska po vsem svetu. Knjiga bo vsi do neke mere pripomogla k razumevanju današnje kitajske stvarnosti; kot taka je prav gotovo dobrodošla.

Lola Djukić snema

Filmsko podjetje iz Nemške demokratične republike DEFA in Bosna film nameravata v koprodukciji posneti kriminalni film po scenariju in v režiji Radivoja Lole Djukića. Gre za zgodbo o zakladu, ki ga je nemški vojak med vojno skril na Svetem Stefanu.

Prešernovi proslavi
v Trstu in Gorici

Slovensko gledališče, glasbena matica in slovenska prosvetna zveza so pripravili osrednjo Prešernovo proslavo, ki je bila v Kulturnem domu v Trstu 8. februarja. Na proslavi so sodelovali Josip Vidmar, Stane Sever, Janez Rohaček in akademski pevski zbor Tone Tomšič iz Ljubljane ter člana tržaškega slovenskega gledališča Mira Sardočeva in Stane Starešinič. V Gorici pa je bila proslava v prosvetni dvorani. Slavnostni govor je imel predsednik SKG Gorazd Vesel, kulturni spored pa so izvajali domači glasbeniki, med njimi Silva Krizmančič in Aleksander Vodopivec, nekateri člani Slovenskega gledališča iz Trsta in pevski zbor Jezero iz Doberdoba.

Festival protestnih
pesmi

Komunistična partija Italije je sporočila, da namerava s »protestni-valoma« protestnih pesmi konkurirati festivalu v San Remu, tej najbolj znani manifestaciji zabavne glasbe v Italiji. »Festival protestnih pesmi« bo politična in kulturna manifestacija, je ob te priložnosti izjavil predsednik KP.

»Boj za Maribor in
severno mejo«

Pred kratkim so v razstavnem paviljonu arh. Fr. Novaka odprli razstavo »Boj za Maribor in severno mejo«. Pripravi sta jo muzej narodne osvoboditve in pokrajinski arhiv iz Maribora. V novembru je bila ob proslavi 50-letnice bojev za severno mejo odprta v Mariboru.

Partizanska ljudska pesem

Otrok vprašuje

Zakaj si šla od mene, draga mama,
zakaj v tujino sivo si odšla?
Ne veš, kako sem jaz brez tebe sama,
kako bolelost me peče v dnu srca.

Kako bilo tedaj hudo je meni,
ko so iztrgali me iz tvojih rok,
kako so sikali možje strupeni
in bil zaman je moj otroški jok.

Zakaj te ni nazaj o, mama moja,
ko toliko je drugih že prišlo?
Vsak dan po tebi joče punčka tvoja,
ko mrak večerni lega na zemljo.

Le v sanjah k meni še prihajaš —
mrtvaško bled je tvoj obraz.
Le v sanjah k meni še prihajaš —
od slutenj zlih me stresa mráz.

Asta

Osnutek statuta Zveze združenj rezervnih oficirjev, podoficirjev in vojaških uslužbencev Jugoslavije

(Nadaljevanje s 7. strani)

njih, če ne izpolnjujejo svojih dolžnosti.

Organi združenj in zveze lahko iz določenih razlogov kolektivno ali posamezno odstopijo.

32. Število članov voljenih organov in teles določi volilno telo, t. j. skupščina združenj in zveze.

Kandidat, voljen za volilno telo ali organ združenja in zveze je izvoljen, če dobi večje število glasov, tako da mora dobiti nad polovico navzočih glasov volilnega telesa.

33. Vsak organ in vsako telo združenj in zveze poroča o svojem delu skupščinam, ki jih izvolijo. Končna ocena njihovega dela se določi z glasovanjem.

34. Sej skupščin združenj in zvez, na katerih se volijo izvršilni organi se mora udeležiti večina članov.

35. Da bi sprejeli sklepe in določili gledišča na skupščinah združenj in zvez ter na sejah teles in organov združenj in skupščin zvez, je potrebno, da je navzoča polovica članov. Sklepi so veljavni, če se izrečeta zanje dve tretjini navzočih članov.

VIII. NADZORNI ODBOR

36. Nadzorni odbor je organ skupščine združenj in zvez. Voli se na enak način, kakor drugi organi skupščine.

Delo odbora vodita predsednik in sekretar, ki ju voli odbor.

Število članov nadzornega odbora določi volilno telo.

37. Nadzorni odbor pregleda celotno materialno in finančno poslovanje najmanj enkrat letno, predlaga ustrezne ukrepe ter poroča skupščini o svojem delu in stanju materialnega in finančnega poslovanja.

IX. KOMISIJE

38. Skupščine Zveze združenj rezervnih oficirjev v občini, mestu, pokrajini, republiki in federaciji volijo za uspešnejše proučevanje, spremljanje in razvozlanje določenih problemov potrebne število komisij. Komisije delajo po določenih nalogah in svojih pravilnikih.

X. MATERIALNA SREDSTVA

39. Sredstva, s katerimi razpolaga združenja in zveze, dotekajo od članarine in sredstev, ki jih dajejo družbeno-politične skupnosti in drugi organi in organizacije.

40. Višina članarine in njeno razdelitev določi skupščina republiške zveze.

O tem, kolikšen del članarine bo porabljen za funkcioniranje organov zveze v federaciji odloča skupščina Zveze združenj rezervnih oficirjev Jugoslavije v sporazumu s skupščinami republiških zvez.

41. Za organiziranje dodatnega urjenja rezervnih oficirjev na svojem ozemlju dobiva skupščina zveze občine, mesta, pokrajine, republike in federacije finančna in druga sredstva od pristojne skupščine, občine, mesta in izvršnega sveta pokrajine, republike in federacije.

Če JLA in organi narodne obrambe planirajo, da bodo del urjenja oficirskega kadra izpeljali prek Zveze združenj rezervnih oficirjev, se za te namene zagotove ustrezna finančna in druga materialna sredstva in se o tem dogovore neposredno z ustrezno skupščino zveze ali njenim izvršnim organom.

42. Finančno in materialno poslovanje v združenjih in zvez poteka v skladu z zakonskimi predpisi in pravili organov samoupravljanja.

IX. ZALOŽNIŠKA DEJAVNOST

43. Skupščine Zveze združenj rezervnih oficirjev v federaciji in republiki lahko izdajajo časnike in druge potrebne publikacije.

Vse določbe v zvezi z izdajanjem časnikov in potrebnih publikacij urede skupščine Zveze rezervnih oficirjev, republike in federacije s posebnimi sklepi in poslovniki.

44. Celotna založniška dejavnost v zvezi temelji na zakonskih predpisih in pravilnikih organov samoupravljanja.

XII. SEDEŽ IN PODROČJE DEJAVNOSTI

45. Dejavnost Zveze združenj re-

zervnih oficirjev Jugoslavije zajema vse ozemlje SFRJ.

46. Sedež skupščine Zveze združenj rezervnih oficirjev Jugoslavije ter zveznega odbora in njegovih organov je v Beogradu.

XIII. ZNAČKE IN STAMPILJKA

47. Zveza združenj rezervnih oficirjev Jugoslavije ima značko, katere obliko in velikost določi skupščina Zveze rezervnih oficirjev Jugoslavije.

48. Zveze združenj rezervnih oficirjev v občini, mestu, pokrajini, republiki in federaciji imajo svojo stampiljko, katere obliko in besedilo v jezikih narodov in narodnosti Jugoslavije določijo skupščine zveze združenj rezervnih oficirjev Jugoslavije, republike, pokrajine, mesta in občine.

49. Članom Zveze združenj rezervnih oficirjev se lahko za posebne zasluge v delu podeljujejo plakete in pohvale ter na druge načine izrekajo priznanja s sklepom skupščine Zveze združenj rezervnih oficirjev Jugoslavije, republike, pokrajine, mesta in občine.

XIV. PREHODNE DOLOČBE

50. Skupščina Zveze združenj rezervnih oficirjev lahko imajo za opravljanje tekočih poslov ter izpolnjevanje odločitev in sklepov skupščine in njenih organov potrebno število strokovnih delavcev.

Skupščina zveze določi po potrebah določeno število strokovnih delovnih moči, ki bodo stalno delale, upoštevaje pri tem, da se profesionalizem v zvezi omeji na najnujnejšo mero.

51. Delovna skupnost v odborih skupščine zveze uredi svoje pravice in dolžnosti s svojimi pravilniki na osnovi zakonskih predpisov.

Organi združenj in zvez sodelujejo s častnimi razsodišči v duhu zakonov.

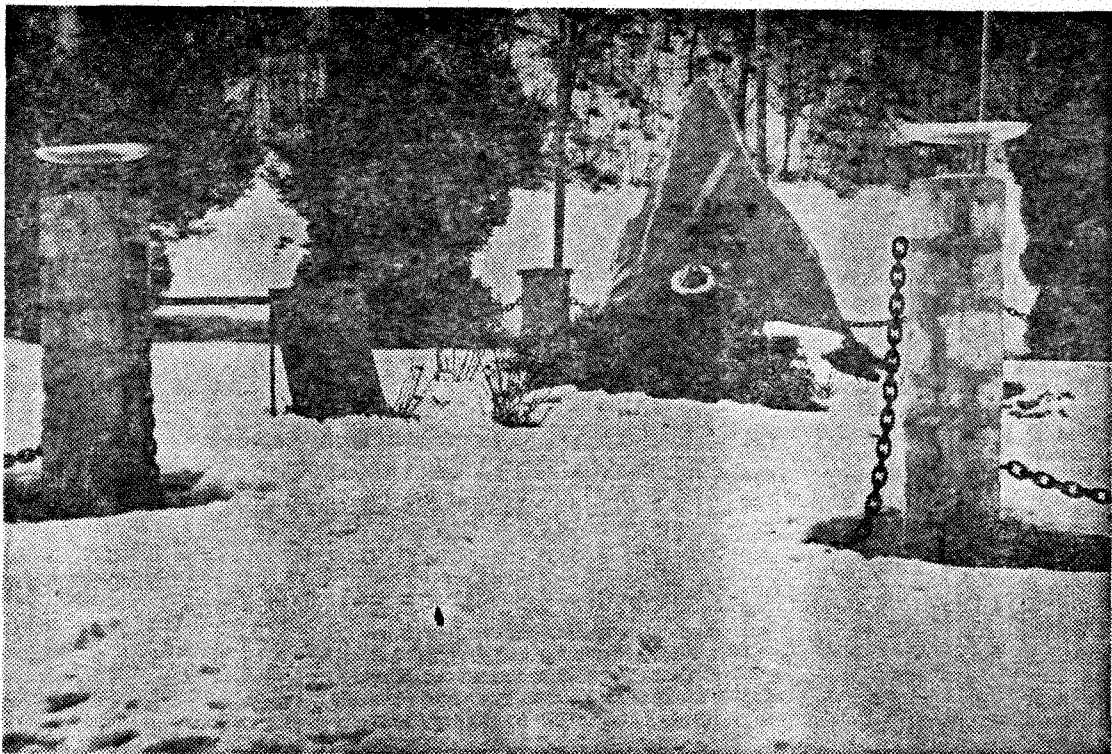
POSEBNE DOLOČBE:

52. Vsa vprašanja, nanašajoča se na organiziranje in dejavnost združenj in zvez, ki niso natančno urejena s tem statutom, določijo na osnovi tega statuta s svojimi pravilniki, oziroma poslovniki skupščine zveze občine, mesta, pokrajine, republike in federacije.

53. Zvezni odbor skupščine Zveze združenj rezervnih oficirjev Jugoslavije je pooblaščen tolmačiti ta statut.

54. Ta statut Zveze združenj rezervnih oficirjev Jugoslavije je bil sprejet na skupščini Zveze združenj rezervnih oficirjev Jugoslavije, ki je bila v leta 1969 in začne takoj veljati.

V spomin žrtvam v Frankolovem

Med največje in najokrutnejše okupatorjeve zločine spada pri nas pokol 100 talcev dne 12. februarja 1945. leta v bližini Frankolovega. Komaj tri mesece pred koncem vojne, ko je v ljudeh že živelo upanje, da bodo živi dočakali mir. Dva spomenika iz pohorskega granita stojita zdaj na grobovih žrtev. V enem grobu je 60 talcev, v drugem 40. Zraven je faksimile nemške »Bekantmachung« z imeni na smrt obsodjenih. Grobišče na Frankolovem nas nemo opozarja, da se tako strašne reči ne smejo nikoli več ponoviti.

Imeli smo ljudi

Anton Ahčin-Darko

Rojen je bil 22. novembra 1923 na Velikih hribih pri Zgornjem Tuhinju. Ze kot mlad fant je odšel zdoma in se zaposlil v tovarni na Duplici pri Kamniku. Pozneje je delal kot zidar delavec v Kranju. Leta 1941, ko so nacisti zasedli naše kraje, se je vrnil domov. 1. januarja 1943 je vstopil v Kamniški bataljon. Od tam so ga kmalu poslali na Dolenjsko v brigado. Kasneje je z brigado vred prišel v sestav 14. divizije in se s njo udeležil tudi zgodovinskega pohoda na Stajersko. Kasneje je iz 14. divizije prišel v Vojško državne varnosti, kjer je postal četni komandir.

Po vojni je končal oficirsko šolo v JLA. Toda že čez nekaj let so ga kot kapetana I. razreda odpustili iz JLA zaradi bolezni, ki si jih je nakopal v naporih partizanskega življenja. Po odpustu iz JLA se je naselil v Sentilju pri Mariboru, kjer se je takoj vključil v delo družbenih organizacij. Bil je tudi predsednik ZB Sentilj. Za svojo udeležbo v vojni je prejel sedem odlikovanj.

ANTON PODBEVSEK - SREČO

Marija Gril

Na pokopališču v Kranju smo pokopali znano partizansko mamico,

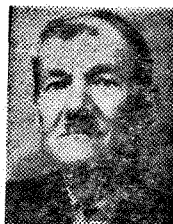
71-letno Marijo Gril. Pred domačimi vrati na Stražišču in na pokopališču so se od nje poslovili borci, predstavniki družbenih in političnih organizacij in številni znanci, ki so jo poznali zaradi njenega življenja, trpljenja in boja za pravico.

Pred italijanskimi fašisti se je morala umakniti z Oreška pri Postojni v Kranj. Tam je postala mamica vseh primorskih fantov in drugih naprednih ljudi. Shaja so se v njenem stanovanju in se pripravljali na velike dni. Kmalu je morala z doma, da se je rešila aretacije. Z njo je odšla tudi hči, toda kmalu so ju obe ujeli Nemci. Prek Begunj so ju poslali v taborišča.

Nikoli ni obupala. Po vojni se je lotila dela pri obnovi, čeprav je bila izčrpana in bolna. Vse je bodrila v težavah. V spominu jo bomo ohranili vsi, ki smo jo poznali.

K. M.

Mihael Simonič-Kit

Pokopali so ga nekaj dni pred novim letom na pokopališču na O-talezu nedaleč od Cerknega. Bil je star 63 let. Rodil se je v vasi Lazec. Med zadnjo vojno bi bil moral v italijansko vojsko, toda raje je 16. februarja 1943 odšel k partizanom skupaj z bratom Francem in je padel 1943 na Dolenjskem. Tudi njega so poslali na Dolenjsko, v Gubovo brigado. V njej je ostal do konca vojne. Enkrat je bil ranjen, dvakrat odlikovan.

Po vojni se je vrnil domov in se zaposlil pri obnovitveni zadrugi Otalež kot zidar. Zidar je ostal do upokojitve.

V. S.

Rafael Zajc

Dne 30. januarja je umrl tovariša Rafael Zajc iz Sempetra pri Gorici. Rodil se je pred 66 leti v Gorici. Leta 1915 je moral skupaj s starši v begunstvo v Maribor. Od tam je komaj 17 let star odšel v boj za severno mejo in je za svojo udeležbo v tej vojni prejel spomenico št. 1639. Leta

Pojasnilo

Pri nas se je oglasila tovarišica Malči Zafred iz Ljubljane in odločno zahtevala, naj objavimo popravek, oziroma napisemo, da se odreka podpisa pod stavkom »Rudi Jager« v rubriki »Imeli smo ljudi« na 13. strani našega lista št. 5/1969.

Sestavek je namreč član našega uredništva močno skrajšal in mu dodal nekaj podatkov, ker je pokojnega osebo poznal. Do nesporazuma je prišlo, ker je bil sestavek tovarišice Zafredove predlog in ker kljub temu ni vseboval zadosti podatkov o pokojnem tovarišu Jagru.

Uredništvo

Antonija Križ

Dne 16. februarja se je vrnil v Gorico in se zaposlil v trgovini. Bil je član ravnih kulturnih in prosvetnih društev kot »Laboda« in »Svoboda« ter v drugih naprednih organizacijah. V začetku 1943 so ga italijanske oblasti internirale v Potenzo, toda zaradi pomanjkanja dokazov so ga kmalu morali izpustiti. Ze v začetku je bil med sodelavci OF in je veliko pomagal pri oskrbi naših enot. Na začetku pot so ga pospremili številni znanci in prijatelji.

L. KOTAR

1920 se je vrnil v Gorico in se zaposlil v trgovini. Bil je član ravnih kulturnih in prosvetnih društev kot »Laboda« in »Svoboda« ter v drugih naprednih organizacijah. V začetku 1943 so ga italijanske oblasti internirale v Potenzo, toda zaradi pomanjkanja dokazov so ga kmalu morali izpustiti. Ze v začetku je bil med sodelavci OF in je veliko pomagal pri oskrbi naših enot. Na začetku pot so ga pospremili številni znanci in prijatelji.

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

L. KOTAR

Dobro je. če veste...

● Najdaljša kraška jama v Sloveniji je, kakor je splošno znano, Postojnska jama. Po velikosti je tretja na svetu, saj so njeni hodniki, če upoštevamo še Pivko in Črno jamo, več kot 24 km dolgi. Sama Postojnska jama meri 16.424 m. Postojnska jama pa ni edina takšna jama v Sloveniji. Poleg nje imamo še 30 podzemeljskih jam, katerih dolžine znašajo po 500 do 1000 m, nekaj jam pa je še precej daljših. Po Postojnski jami pride, po dolžini, Križna jama pri Ložu, ki je dolga 6949 m. Za malenkost krajša je Predjama pri Bukovju blizu Postojne; njeni hodniki so dolgi 6253 m. Po več kot 5000 m so dolge: Karlovica, Velika in Mala, pri Cerknici, Škocjanske jame pri Divači in Planinska jama pri Planini. Na sedmem mestu po dolžini je Pološka jama pri Tolminu, dolga je 3243 m. Tej sledijo Najdena jama pri Planini, Zelske jame v Rakovem Škocijanu, Kačja jama pri Divači, skoraj 2 km in Dimnice pri Markovščini, ki so dolge 1230 m. — Najgloblje brezno v Sloveniji je Jazben na Banjški planoti; globoko je 365 m, nato pride Habečko brezno v Koševniku nad Idrijo, ki sega 336 m v globino. Tretje mesto pripada Kačji jami pri Divači, globoki 304 m, globina Slivarskih ponikev med Slivjem in Markovščino pa doseže 303 m. Nadalje jih, po najmanj 100 m globokih breznen, pa je v Sloveniji približno šestdeset.

● Na Poljskem je 9.296 jezer. Večinoma gre za manjša jezera s površino od enega do dvajset ha; le-teh je 77 odstotkov. Skupna površina vseh poljskih jezer znaša 13.169 kvadratnih km. Za primerjavo navajamo površine nekaterih naših jezer: Skadarskega 391 kv. km; Ohridskega — 348 kv. km, Prespanskega — 274 kv. km. Bohinjskega 6,6 kv. km in B'ejškega — 1,33 kv. km.

● Največji naravni prirastek prebivalstva v Evropi ima Albanija: povprečno 30 na 1000 prebivalcev. Od 1945. do 1967. leta se je število prebivalcev te dežele povečalo za 700.000 z 1 milijon 200 tisoč na 1.900.000 ljudi. Hkrati se je povečala tudi gostota naseljenosti z 39 na 65 prebivalcev po kvadratnem km. Glavno mesto Albanije Tirana ima 160.000, štiri druga mesta — Skadar, Drač, Valona in Korča — pa po 40 tisoč prebivalcev.

● Kovinska kroglica namesto žice. Sovjetska izumiteljica V. Srebrjani in V. Hrasnovič sta ustvarila v stekleno hruško električne žarnice namesto volframove žice kovinsko kroglico iz cirkonija, ki se lahko proizvaja iz karbida tantalna, iz titana ali iz drugih težko topljivih snovi. Ta kroglica se je razžarela do 4.100 stopinj C, žarnica pa je razsvetlila prostor s tako močno svetlobo, da je bilo brez temnih naočnikov nemogoče gledati razsvetljene zidove. Strokovnjaki zatrjujejo, da je taka kroglica sto in sto krat varnejša kot volframova žica. Poleg drugega se v taki žarnici večji del električne energije spreminja v svetlobo, ne pa v toploto kakor pri volframovi žici. Nova žarnica daje čisto belo svetlobo.

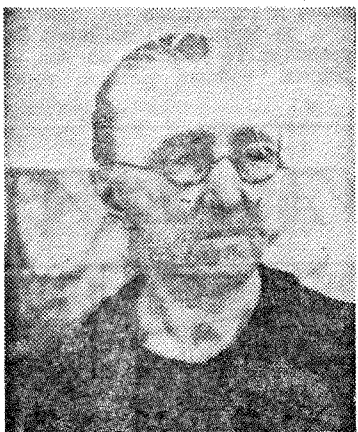
● Japonska potuje. Šef tokijske meteorološke službe prof. Masihisa Torao je s posebnim merjenjem ugotovil, da se japonsko otočje približuje azijski celini z 18-centimetrsko hitrostjo na leto in da se istočasno oddaljuje od ameriške celine za 42 cm na leto. Doslej niso še ugotovili, kam izginja razlika 22 cm.

Vojna ji je vzela štiri sinove

V znani partizanski vasi Palčje pri Pivki so pred kratkim spremili k zadnjemu počitku partizansko mater Franciško Pavlovič, po domače Šmitovo mamo.

Bila je domačinka iz poštene slovenske delovne družine. Ko je odrasla, se je poročila s čevljarjem in skupaj sta se prebivala skozi življenje. Imela sta sedem otrok, pet dečkov in dve deklici. Italijanske oblasti so jim rezale tenak košček kruha, nekaj ga je v zahvalo za trdo delo dajala tudi kamnita in skopa paljska zemlja. Tako sta skromno preživljala svoje otroke in jih vzgajala v zavedne in poštene ljudi. Tudi fašistična šola jih ni mogla odtujiti poštenju in ljudstvu. Rasli so v slovenskem duhu, ki ga je vanje vcepila iz takrat strogo prepovedanih slovenskih knjig Šmitova mama. Rada jim je brala pravljice in z njimi skrivaj prepevala domače

pesmi, saj so bili vsi dobri pevci.

Potem se je prvič pri njih oglašila smrt. Po težki bolezni je umrla devetletna hči. Začele so se težave. Fantje so doraščali in država jih je klicala v vojsko. Vse, drugega za drugim, od Franca, rojenega 1913, do najmlajšega, Venceslava, rojenega 1926. Čez štiri mesece, jeseni 1940, je mati že dobila sporočilo, da je v Libiji kot vojak umrl njen Darko. Bil je zaveden Slovenec in je zato postal žrtev zagrizencev. Edina tolažba materi je bilo to, da so mu ob smrtni uri stali ob strani domači fantje, ki jih je fašizem prav tako kot Darka razpršil po vsem italijanskem imperiju.

Iz bojazni, da se slovenski fantje ne bi pridružili partizanom, so nekoga oktobrskega večera 1942 karabinerji odpeljali najmlajša dva, Antona in Venceslava. Znašla sta

se v posebnih delavskih kazenskih enotah. Tako je mati ostala sama. Toda kljub vsemu je upala, da se bodo sinovi vrnili, saj jih ni rodila za fašistično Italijo.

Vroč želja Šmitove mame se je kaj kmalu uresničila. Po italijanski kapitulaciji so se trije sinovi srečno prebili iz Italije v domače kraje, četrti pa se je v južni Italiji vključil v 3. prekmorsko brigado.

Že nekaj dni po kapitulaciji je Šmitova mama stala ob cesti in mahala v pozdrav trem sinovom, ki so v dolgi vrsti s harmonikašem na čelu, polni navdušenja odhajali v snežniške gozdove k partizanom. Potem so se raztepli po brigadah in le redkokdaj je mati kaj zvedela o njih.

Dne 9. maja 1944 se je za nekaj ur ustavil doma njen Mirko. Toda to svidenje bi bilo za mater kmalu postalo usodno, saj se je okoli vasi stiskal esesovski obroč. Nena doma je nekdo za vogalom hiše zakričal, da grede Nemci. Mirko je skočil iz hiše skozi zadnja vrata ter se skril v bližnji senik, na mizi pa je ostala njegova titovka. Preden se je Šmitova mama ovedela, so planili v hišo Nemci in takoj našli titovko s petokrako zvezdo. To jim je bilo dovolj, da so spustili na streho rdečega petelina, mater pa pretepli. Nato so jo posadili na stol: sede je morala gledati, kako gori njen dom, v katerem je rodila svoje otroke. Toda kljub žalosti je bila vesela, da le niso dobili sina.

Bližala se je osvoboditev, z njo pa je raslo tudi njeno trpljenje. Pričelo so prihajati vesti o smrti njenih sinov. Pri Novi vasi na Blokah je v spopadu z Nemci padel Venceslav. Za njim je padel pri Bihaču Franc, zadnji pa je za domovino žrtvoval svoje življenje Mirko, ki je padel v bojih za osvoboditev Ljubljane kot borec 10. brigade.

Vrnil se je edino Anton, bolan, izčrpan in sestradan. Kot borca Notranjskega odreda so ga bili januarja 1945 ujeli Nemci in ga poslali v taborišče Dachau.

Tako je Šmitova mama položila domovini na oltar kar štiri sinove, najdražje, kar je imela. Toda bila je skromna, ni zahtevala plačila za svoj žrtve. Košček sreče, nadomestilo za vse mrtve, je našla v novem domu, kjer rastejo otroci edinega preživelega sina Antona. Tako se ji je izpolnila želja, da njen rod ne bo ugasnil, in tiho je legla v zemljo.

VERA BRGOČ

Politični razgledi

V bližnji prihodnosti, tako vsaj pravijo in pišejo, bo v Pekingu IX. kongres Komunistične partije Kitajske, kongres, ki bi moral biti že leta 1961, pa so ga prelagali in ga nazadnje — po uspehu »velike proletarske kulturne revolucije« — dokončno določili. Zakaj minilo je dolgo obdobje boja za oblast, ekipa na krmilu se je utrdila in uradno je določen tudi naslednik velikega voditelja. V statutu KP Kitajske, ki so ga že razposlali po deželi, piše, da je Lin Piao, sicer obrambni minister in podpredsednik partije, »veliki tovariš Mao Ce Tunga in naslednik Mao Ce Tung«.

»Velika proletarska kulturna revolucija«, ki se je začela jeseni leta 1966, je temeljito pretresla življenje v Ljudski republiki Kitajski, uradno je bila velikansko množično gibanje delavcev, kmetov, vojakov in revolucionarne mladine, navdihneno v nauku Mao Ce Tunga, njen cilj pa je bil boj za utrditev diktature proletariata in boj zoper »peščico osebosti«, ki so bile na oblasti in ki so se namerile po kapitalistični poti. Ta »peščica« pa je bila zelo velika, šlo je za ljudi, ki so se upirali Mao Ce Tungu. Vendar je treba na ves kitajski razvoj v zadnjih treh letih gledati kot na kompleks boja za oblast, spopad med osebnostmi ter politične in idejne spopade med kitajskimi voditelji.

Značilen za to obdobje je nagli vzpon Lin Piao, ki je leta 1959 postal obrambni minister, leta 1965 načelnik generalštaba, med »kulturno revolucijo« pa namestnik Mao Ce Tunga — namesto

Kitajsko leto

Liu Sao Cija. Lin Piao, ki je bil vseskozi zvest privrženec idej Mao Ce Tunga, je zdaj dobil tudi uradno najvišje priznanje.

Mao Ce Tung je leta 1958 zapustil položaj predsednika države, ker se je hotel posvetiti več časa marksistično-leninističnemu teoretičnemu delu, se pravi, da bi se posvetil »usmerjevanju« politike in linije partije in države. Neuspeh »velikega skoka naprej«, ko so na primer v vsaki kitajski vasi topili železo ali — če vzamemo skrajni primer — povsod lovili podgane in muhe — je odvrnil od Mao Ce Tunga veliko število tesnih sodelavcev. Nasprotovanje njegovi liniji so pozneje — zlasti »rdečegardisti« — proglasili desničarstvo in zanimivo je, da so se med takšnim »desničarjem« znašli stari in prekaljeni revolucionarji in najtesnejši sodelavci Mao Ce Tunga.

Šlo je za spor, kdo je »rdeč« in kdo je »strokovnjak«, se pravi, ali naj zmaga ideologija ali pa strokovnost: zlasti v gospodarstvu. Mao Ce Tung, ki so ga dostikrat imenovali »romantični revolucionar«, je prepričan, da duhovne sile in revolucionarna misel lahko spremenijo človeško naravo in tako presežejo vse tehnične in psihološke omejitve. V takšnem smislu naj bi uspel »veliki skok naprej«. Z idejo so skušali mobilizirati sedemsto milijonov Kitajcev, vendar ni šlo, in bržkone samo zato, ker je Maova avtoriteta tako velika, nihče ne kritizira neuspeha »velikega skoka naprej«. Neuspeh pripisujejo izdajstvu SZ, slabim vremenskim razmeram in odgovornim ljudem, ki so slabo izpolnjevali planske naloge.

Toda resnica je bila drugačna. Mnogi kitajski voditelji niso verjeli Maovemu nauku, da bi samo politično puritanstvo in ideološka angažiranost zadoščali za modernizacijo družbe in industrializacijo države. Menili so, da bi morali najprej razviti strokovnost, izobrazbo in določiti materialno spodbudo. Takšno stališče je na vrhu zagovarjal predsednik države Liu Sao Ci in ponekod so že začeli uvajati nagrajevanje po učinku, reorganizirali so kmetijske komune in vračali kmetom ohišnice. Ob teh ukrepih je Kitajska doživela opazen gospodarski napredek in ravno pred začetkom »kulturne revolucije« je bilo gospodarstvo kolikor toliko stabilno.

Mao pa je trdil, da je to »revizionizem«, ki spominja na gospodarske reforme v Sovjetski zvezi in vzhodnoevropskih socialističnih državah. Po njegovem mnenju naj bi materialne nagrade in strokovna specializacija spodbijale ideološko angažiranost. Zato je bilo treba obračunati z ljudmi drugačnega mnenja.

Sporna je bila tudi zunanja politika. Politiki, ki jih zdaj razglašajo za pripadnike opozicije, so si tako kot Mao prizadevali, da bi se povečal vpliv LR Kitajske v svetu. Mnogi »opozicijski« so bili znani zaradi svojih protisovjetskih stališč, vendar pa so bili večji realisti od Mao Ce Tunga. LR Kitajske je bila čedalje bolj osamljena, njeni odnosi s socialističnimi državami so se slabšali in »opozicije« so menili, da bi bilo treba sprostiti togo linijo Mao Ce Tunga.

V takšnem položaju je Mao Ce Tung moral najprej razbiti enotnost partije, če je hotel obračunati z nasprotniki. Zaradi spopadov in celo oboroženih bojov se je seveda vse bolj uveljavljala vojska, tako da je dandanes odločilna v političnem življenju Kitajske.

Odstranili so glavne predstavnike »opozicije« z Liu Sao Cijem na čelu, iz CK KP Kitajske so izključili dve tretjini članov, čiška je zajela tudi ministre in druge ljudi na vodilnih položajih. Še huje je bilo v pokrajinskih predstavniških partijih in oblasti. Ravno v notranjosti države je »kulturna revolucija« naredila največje zmedo. Stare organizacije in lokalne oblasti so odpravili, namesto njih pa so postavili revolucionarne komiteje, v katerih so predstavniki vojske, partijski in državni voditelji, ki so se odločili za Mao Ce Tunga, in predstavniki »revolucionarnih množic« (»rdeče garde« in drugih »revolucionarnih upornikov«).

Preobrat v »kulturni revoluciji« je nastal, ko se je vanj zapletla vojska. Poveljniki vojske so se naposled morali spopasti ravno z »rdečimi gardisti« in »revolucionarnimi uporniki«, če so hoteli ohraniti red in mir, kar je bila njihova dolžnost. Oboroženi spopadi med vojsko in tistimi, ki so pravzaprav delali nered, so bili znamenje za začetek konca v vplivu skrajnih skupin in »rdeče garde«.

V takšnem položaju, ko je »kulturna revolucija« ogrozila urejeno organizacijo oblasti in strmoglavila avtoritete, se mora Mao Ce Tung še bolj naslanjati na vojsko. Vendar ni verjetno, da bi vojska lahko nenehno zagotavljala izvajanje Maovih zamisli, temveč bo morala sodelovati z zmernimi silami v reorganizaciji partije po kongresu.

Novo kitajsko vodstvo, ki se je v »kulturni revoluciji« sicer izčistilo in utrdilo, bo po kongresu moralo ugotoviti, da gverilsko reševanje problemov v Maovem slogu ni zadovoljivo, če hočejo rešiti probleme sodobne kitajske družbe. Ali, kot piše pariški »Le Monde«: »Reorganizirana partija bo postavljena pred sistem, ki ga bo morala voditi, ki pa je nastal zunaj nje in pred njo.«

STANE IVANC

